

Straffrättsliga frågor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet motionsyrkanden rörande olika straffrättsliga frågor som väckts under den allmänna motionstiden åren 2000 och 2001. De behandlade yrkandena tar framför allt upp frågor om brott och påföljderna för brott, t.ex. om människohandel, vålds- och sexualbrott mot barn, högmålsbrott, djurplågeri, livstidsstraffet, domstolarnas straffmätning och straffansvar för fordonsägare respektive juridiska personer.

Utskottet hänvisar i betänkandet bl.a. till att gällande regelverk är ändamålsenliga samt till pågående utredningar och beredningsarbete. Mot den bakgrunden föreslår utskottet att samtliga motioner avslås.

I ärendet finns fjorton reservationer och fyra särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Utskottets överväganden	7
Inledning.....	7
Frågor om brott.....	7
Människohandel	7
Försäljning av sexuella tjänster, m.m.	11
Könsstympning.....	14
Vålds- och sexualbrott mot barn.....	16
Olaga diskriminering, m.m.	20
Högmålsbrott	22
Klotter.....	22
Underlåtenhet att bistå nödställd.....	24
Trafikbrott.....	26
Rattfylleri, m.m.....	26
Olovlig körning, m.m.	28
Förbud att delta i militära aktioner utomlands, m.m.	29
Djurplågeri, m.m.....	30
Frågor om straff.....	31
Livstidsstraffet.....	32
Återfall i brott	33
Villkorlig frigivning	34
Ett reformerat straffsystem	35
Straffmätningen	38
Det straffrättsliga samarbetet inom EU.....	38
Övriga frågor	40
Juridiska personers straffansvar.....	40
Fordonsägares straffansvar	41
Frågor rörande vapen.....	42
Språket i brottsbalken, m.m.	44
Reservationer.....	45
1. Försäljning av sexuella tjänster, m.m. (punkt 2), (kd).....	45
2. Högmålsbrott (punkt 6), (v, mp).....	46
3. Olovlig körning, m.m. (punkt 10), (m, kd, c, fp).....	46
4. Djurplågeri, m.m. (punkt 12), (mp)	47
5. Livstidsstraffet (punkt 13), (v, kd, mp, fp)	47
6. Återfall i brott (punkt 14), (m).....	48
7. Återfall i brott (punkt 14), (c, fp).....	48
8. Villkorlig frigivning (punkt 15), (m)	49
9. Villkorlig frigivning (punkt 15), (v)	50
10. Ett reformerat straffsystem (punkt 16), (m).....	50

11. Straffmätningen (punkt 17), (v).....	51
12. Det straffrättsliga samarbetet inom EU (punkt 18), (kd).....	52
13. Det straffrättsliga samarbetet inom EU (punkt 18), (c).....	52
14. Juridiska personers straffansvar (punkt 19), (v).....	53
Särskilda yttranden.....	54
1. Könstympling (punkt 3), (m, kd, c, fp).....	54
2. Klotter (punkt 7), (kd).....	54
3. Rattfylleri (punkt 9), (m, kd, c).....	54
4. Språket i brottsbalken, m.m. (punkt 22), (mp, fp).....	55
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	56
Motioner från allmänna motionstiden år 2000.....	56
Motioner från allmänna motionstiden år 2001.....	56

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Människohandel

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju731, 2000/01:K398 yrkande 19, 2000/01:A812 yrkande 18, 2001/02:Ju225, 2001/02:Ju236 yrkandena 1–3 och 5, 2001/02:Ju262, 2001/02:Ju267 yrkandena 2–4, 2001/02:Ju299, 2001/02:Ju386, 2001/02:Ju401, 2001/02:Ju437, 2001/02:Ju441, 2001/02:K426 yrkande 20, 2001/02:Fi219 yrkande 1, 2001/02:U301 yrkande 42, 2001/02:U349 yrkandena 5 och 6, 2001/02:A211 yrkande 34 och 2001/02:A229 yrkande 37.

2. Försäljning av sexuella tjänster, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju291, 2001/02:Ju452 yrkande 1 och 2001/02:U349 yrkande 8.

Reservation 1 (kd)

3. Könsstympning

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ju387.

4. Vålds- och sexualbrott mot barn

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju915, 2001/02:Ju269, 2001/02:Ju360 yrkandena 1, 2 och 4 samt 2001/02:Ju433.

5. Olaga diskriminering, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju283 och 2001/02:Ju378.

6. Högmålsbrott

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju375, 2001/02:Ju402, 2001/02:Ju412 och 2001/02:Ju427.

Reservation 2 (v, mp)

7. Klotter

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju223, 2001/02:Ju264, 2001/02:Ju277, 2001/02:Ju280, 2001/02:Ju320 och 2001/02:Ju363.

8. Underlåtenhet att bistå nödställd

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ju274.

9. Rattfylleri

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju241, 2001/02:Ju296 yrkande 2 och 2001/02:Ju415.

10. Olovlig körning, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju229, 2001/02:Ju309, 2001/02:Ju316 och 2001/02:Ju383.

Reservation 3 (m, kd, c, fp)

11. Förbud att delta i militära aktioner utomlands, m.m.

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ju398.

12. Djurplågeri, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju374, 2001/02:Ju446 och 2001/02:MI218 yrkande 2.

Reservation 4 (mp)

13. Livstidsstraffet

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju231, 2001/02:Ju340 yrkande 10, 2001/02:Ju424 yrkande 15 och 2001/02:Ju450 yrkande 27.

Reservation 5 (v, kd, mp, fp)

14. Återfall i brott

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju237 yrkande 37, 2001/02:Ju266 yrkande 9, 2001/02:Ju449 yrkande 3 och 2001/02:Ju450 yrkande 26.

Reservation 6 (m)

Reservation 7 (c, fp)

15. Villkorlig frigivning

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju340 yrkande 6 och 2001/02:Ju449 yrkande 5.

Reservation 8 (m)

Reservation 9 (v)

16. Ett reformerat straffsystem

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju266 yrkandena 3 och 7, 2001/02:Ju449 yrkandena 1, 2, 4 och 10–12 samt 2001/02:A228 yrkande 12.

Reservation 10 (m)

17. Straffmätningen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju246 yrkande 2 och 2001/02:A317 yrkande 22.

Reservation 11 (v)

18. Det straffrättsliga samarbetet inom EU

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju237 yrkande 30 och 2001/02:Ju390 yrkande 4.

Reservation 12 (kd)

Reservation 13 (c)

19. Juridiska personers straffansvar

Riksdagen avslår motion 2001/02:A315 yrkande 1.

Reservation 14 (v)

20. Fordonsägares straffansvar

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju228 och 2001/02:Ju379.

21. Frågor rörande vapen

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju260 och 2001/02:Ju298.

22. Språket i brottsbalken, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju432 och 2001/02:Ju450 yrkande 30.

Stockholm den 14 februari 2002

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Reinfeldt

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Reinfeldt (m), Ingvar Johnsson (s), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Alice Åström (v), Ingemar Vänerlov (kd), Maud Ekendahl (m), Ann-Marie Fagerström (s), Jeppe Johnsson (m), Helena Zakariasén (s), Morgan Johansson (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Anita Sidén (m), Kia Andreasson (mp), Gunnel Wallin (c) och Johan Pehrson (fp).

Utskottets överväganden

Inledning

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden åren 2000 och 2001. Motionerna rör i huvudsak frågor om brott och påföljder för brott.

Frågor om brott

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden rörande brott, främst frågor om människohandel, försäljning av sexuella tjänster, könsstympning, vålds- och sexualbrott mot barn, brott med rasistiska förtecken, högmålsbrott, klotter, vissa trafikbrott och djurplågeri. Utskottet föreslår med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete samt till gällande regelverk att riksdagen avslår samtliga motioner i denna del. Jämför reservationerna 1 (kd), 2 (v, mp), 3 (m, kd, c, fp) och 4 (mp).

Människohandel

I ett stort antal motioner efterfrågas åtgärder mot handel med människor, nämligen i motionerna 2000/01:Ju731(s), 2000/01:K398 (fp), 2000/01:A812 (fp), 2001/02:Ju225 (c), 2001/02:Ju236 (kd), 2001/02:Ju262 (m), 2001/02:Ju267 (m), 2001/02:Ju299 (s), 2001/02:Ju386 (m), 2001/02:Ju401 (s), 2001/02:Ju437 (s), 2001/02:Ju441 (s), 2001/02:K426 (kd), 2001/02:Fi219 (v), 2001/02:U301 (fp), 2001/02:U349 (kd), 2001/02:A211 (kd) och 2001/02:A229 (fp). I flera av motionerna begärs att Sverige i olika internationella sammanhang, bl.a. inom EU, skall verka för att stoppa människohandeln. I andra framhålls behovet av en särskild lagstiftning om människohandel samt höjda straffsatsen för sådana brott. I några av motionerna begärs ytterligare resurser till polisen för att bekämpa människohandel, medan det i andra begärs ett ökat polissamarbete inom Europa. Vidare framhålls i några av motionerna att stödet till de kvinnor och barn som varit föremål för människohandel måste förbättras på olika sätt, bl.a. begärs ett förstärkt vittnesskydd. I en motion begärs att FN-konventionen om gränsöverskridande brottslighet och tillhörande protokoll om människohandel skall ratificeras. Slutligen begärs i en motion att sambandet mellan droghandel och människohandel skall följas upp på en europeisk nivå.

Människohandel kan, allt efter förhållandena i det enskilda fallet, medföra ansvar enligt olika straffbestämmelser. Det kan sålunda vara fråga om människorov eller olaga frihetsberövande (4 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken), om försättande i nödläge (4 kap. 3 § brottsbalken) eller om olaga tvång (4 kap. 4 § brottsbalken). Enligt bestämmelsen om försättande i nödläge är det t.ex.

straffbart att förmå någon att bege sig till eller stanna kvar på utrikes ort om det kan befaras att personen kan bli utnyttjad för tillfälliga sexuella förbindelser där. Andra brott som kan aktualiseras, när fråga är om människohandel för sexuella ändamål, är försök till koppleri eller försök eller förberedelse till grovt koppleri (6 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken jämförda med 6 kap. 12 § samma balk). Den som organiserar eller hjälper till vid handeln över gränserna kan även dömas för brott mot utlänningslagen (1989:529). Det finns emellertid inte något brott som särskilt tar sikte på handel med människor.

Regeringen beslutade den 4 juni 1998 att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppgift att göra en översyn av bestämmelserna om sexualbrott (dir. 1998:48). Översynen skulle avse såväl det materiella innehållet som systematik, lagteknik och språk. Utredningen, som antog namnet 1998 års sexualbrottskommitté, skulle enligt sina direktiv särskilt utreda bl.a. om det finns behov av ett särskilt brott som tar sikte på handel med människor, främst kvinnor och barn, för sexuella ändamål.

1998 års sexualbrottskommitté redovisade sitt uppdrag i mars 2001 i betänkandet Sexualbrotten – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor (SOU 2001:14). Enligt kommittén är de olika förfaranden som tillsammans utgör handel med människor för sexuella ändamål i allt väsentligt kriminaliserade i svensk rätt. Trots detta bör det enligt kommittén införas en särskild bestämmelse om straffansvar för sådan handel. Bestämmelsen bör omfatta alla led i handeln och förenas med en sträng straffskala. Anledningen härtill är att en del av de handlingar som agenter, organisatörer och transportörer vidtar inte är straffbara samt att flera av de straffbestämmelser som finns i dag förutsätter att en viss effekt har inträtt. Därtill kommer enligt kommittén att människohandel utgör en allvarlig kränkning av flera av offrens grundläggande mänskliga rättigheter och bidrar till att förorsaka offren skador. Det är framför allt kvinnor, men också i betydande utsträckning barn, som är föremål för handeln. Det är vidare regelmässigt sådana personer som av olika skäl redan är särskilt sårbara som blir utnyttjade. Eftersom det inte finns någon enskild bestämmelse som täcker samtliga led framträder inte den särskilda karaktären av handeln. Enligt kommittén synliggör man handeln om en särskild straffbestämmelse införs. Ytterligare omständigheter som talar för införandet av en sådan bestämmelse är enligt kommittén bl.a. det inom FN antagna tilläggsprotokollet till konventionen om gränsöverskridande brottslighet samt harmoniseringen av rättssystemen inom EU. Om länderna inom EU införde en bestämmelse som hade samma definition som utgångspunkt skulle länderna enklare kunna samordna sina insatser mot den gränsöverskridande brottsligheten. Detta skulle också underlätta för myndigheterna att föra statistik och att följa brottsutvecklingen (s. 456 f).

Enligt vad utskottet inhämtat har 1998 års sexualbrottskommittés betänkande remissbehandlats, och det bereds för närvarande inom Justitiedepartementet. En proposition i här aktuell del är aviserad till mars 2002.

När det gäller frågor om lagföring och stöd till offer som varit föremål för människohandel fick den s.k. Anhörigkommittén i november 2000 i uppdrag

att utreda om möjligheterna till lagföring kan underlättas när det gäller fall av såväl människosmuggling som människohandel samt att ta ställning till vilka möjligheter som finns att ge offren för människohandel rättsligt och annat stöd så att de skall kunna bistå i utredningar om brott (dir. 2000:81). Kommittén skulle ha redovisat sitt uppdrag den 31 december 2001. Tiden för kommitténs uppdrag har dock förlängts. Enligt nya tilläggsdirektiv skall kommittén redovisa den del av uppdraget som rör människosmuggling och människohandel senast den 31 juli 2002 (dir. 2001:64).

Kampen mot människohandel bedrivs även i flera internationella forum, bl.a. inom FN och EU.

FN antog i december 2000 en konvention om gränsöverskridande organiserad brottslighet i syfte att främja ett internationellt samarbete för att förebygga och bekämpa gränsöverskridande organiserad brottslighet mer effektivt. Samtidigt antogs ett tilläggsprotokoll till konventionen om människohandel. Syftet med tilläggsprotokollet är att förebygga och bekämpa handel med människor varvid kvinnor och barn särskilt skall uppmärksammas, att skydda och bistå offren för handeln med full respekt för deras mänskliga rättigheter samt att främja samarbetet mellan konventionsstaterna i dessa frågor. Konventionen omfattar människohandel i vid bemärkelse, bl.a. omfattas handel som syftar till arbetskraftsexploatering och handel som syftar till sexuell exploatering.

Sverige undertecknade i december 2000 konventionen och tilläggsprotokollet om människohandel. Enligt vad utskottet inhämtat bereds frågan om Sveriges tillträde till instrumenten för närvarande inom Justitiedepartementet.

Inom EU har en rad åtgärder vidtagits.

I november 1996 antog Europeiska unionens råd det s.k. STOP-programmet vars syfte är att ge stöd till och främja utbytet mellan personer med ansvar för att bekämpa bl.a. handel med människor (Gemensam åtgärd 96/700/RIF).

Vidare beslöt Europeiska unionens råd den 24 februari 1997 om en gemensam åtgärd mot människohandel (97/154/RIF). Enligt den gemensamma åtgärden skall medlemsstaterna samarbeta i största möjliga omfattning på det rättsliga området vid undersökningar och rättsprocesser som gäller människohandel. I den gemensamma åtgärden ges närmare föreskrifter om hur detta samarbete skall gå till. Rättsakten anger också vilka förfaranden av nu ifrågasvarande slag som skall vara straffbelagda i medlemsstaterna.

Den 15–16 oktober 1999 höll Europeiska rådet ett särskilt toppmöte i Tammerfors om skapandet av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa inom EU. I slutsatserna från toppmötet berörs bl.a. bekämpandet av människohandel. Sålunda anser Europeiska rådet att insatserna för att enas om gemensamma definitioner, grunder för åtal och påföljder bör koncentreras till bl.a. människohandel. Gemensamma utredningsgrupper för att bekämpa denna typ av brottslighet bör bildas utan dröjsmål, och medlemsstaterna bör i sin lagstiftning uppta stränga straff för människohandel. Även inom ramen för

immigrationspolitiken bör, enligt vad som uttalas i slutsatserna, medlemsstaterna vidta åtgärder i syfte att motverka människohandel.

Kommissionen lade i december 2000 fram förslag till två rambeslut, varav ett handlar om människohandel och ett handlar om sexuell exploatering av barn.

Rambeslutet rörande människohandel är tänkt att ersätta 1997 års gemensamma åtgärd. Det skall omfatta såväl handel som syftar till arbetskraftsexploatering som handel som syftar till sexuell exploatering. Varje medlemsstat skall enligt rambeslutet vidta nödvändiga åtgärder för att tillförsäkra att åtgärder såsom rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av en person vilka syftar till sådan exploatering är straffbara om tvång, våld, hot, svikligt förfarande eller bedrägeri brukas, om missbruk av myndighet eller av en utsatt situation förekommer eller om betalning eller andra förmåner ges eller tas emot för att erhålla medgivande från en person som har kontroll över en annan person. Varje medlemsstat skall också vidta åtgärder för att säkerställa att anstiftan, medhjälp, främjande och försök till sådana brott är straffbara. Vidare skall medlemsstaterna säkerställa att de brott som omfattas av rambeslutet är belagda med effektiva, proportionerliga och avskräckande brottspåföljder som kan föranleda utlämning. Om det föreligger försvårande omständigheter, såsom att gärningsmannen satt offrets liv på spel, använt grovt våld eller tillfogat offret allvarlig skada eller att brottet förövats inom ramen för en kriminell organisation, skall maximistraffet för gärningen uppgå till minst åtta års fängelse.

Vid ministerrådets möte för rättsliga och inrikes frågor den 28–29 maj 2001 nåddes en politisk överenskommelse om merparten av innehållet i rambeslutet. En politisk överenskommelse om resterande del, nämligen tillämpliga straffskalor, nåddes vid ministerrådets möte för rättsliga och inrikes frågor den 27–28 september 2001. Sverige har vid ingåendet av nämnda överenskommelser gjort förbehåll för riksdagens godkännande.

Regeringen beslutade den 12 februari i år att till riksdagen överlämna en proposition med förslag att riksdagen skall godkänna rambeslutet (prop. 2001/02:99).

Även hos polisen förekommer en del arbete.

Rikspolisstyrelsen har utsett en särskild rapportör vad gäller handel med kvinnor. Årliga rapporter om läget i denna fråga lämnas till regeringen. Rikspolisstyrelsen har också gjort andra insatser, t.ex. hölls den 19–21 november 2001 ett seminarium om handel med kvinnor och barn för att sprida information och kunskap samt öka samarbetet mellan olika myndigheter och organisationer som arbetar med dessa frågor.

Det huvudsakliga arbetet med att bekämpa handel med kvinnor bedrivs dock vid de lokala myndigheterna. För att underlätta samarbetet utses kontaktpersoner vid varje polismyndighet. Rikspolisstyrelsen avser att utarbeta föreskrifter och allmänna råd för att uppnå planmässighet och enhetlighet i detta arbete (prop. 2001/02:1, volym 3, s. 69).

Människohandel är också en prioriterad fråga för Europeiska polisbyrån (Europol). Frågan handläggs på Europols narkotikaenhet som analyserar och utväxlar information och underrättelser om bl.a. människohandel, organiserad illegal invandring och olaglig narkotika. Inom ramen för detta arbete ger Europol ut rapporter med både allmän information och uppgifter i specifika ärenden samt rapporterar återkommande om trender och om läget i respektive medlemsland. Europol bistår också den nationella polisen i förundersökningar som rör människohandel. Så har t.ex. Europol under senare år bistått den svenska polisen i några förundersökningar som rör misstanke om koppleri där huvudmännen hade hämtat kvinnor från utlandet för att förmå dem att prostituera sig i Sverige.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att handeln med människor måste bekämpas med effektiva och kraftfulla medel. Som framgår ovan har också åtgärder vidtagits för att förbättra bekämpningen av sådana brott. Därtill kommer att frågan om godkännande av FN:s tilläggsprotokoll till konventionen om gränsöverskridande brottslighet för närvarande bereds inom Justitiedepartementet samt att regeringen lagt fram en proposition med förslag om godkännande av EU:s rambeslut rörande människohandel. Även frågan om att införa en särskild straffbestämmelse om människohandel bereds inom departementet. I denna fråga har en lagrådsremiss beslutats och en proposition kan väntas under våren. Regeringen har också givit den s.k. Anhörigkommittén i uppdrag att utreda om möjligheterna till lagföring av sådana brott kan underlättas. Mot den bakgrunden anser utskottet att det för närvarande inte finns anledning för riksdagen att göra något särskilt uttalande i frågan. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju731, 2001/02:Ju225, 2001/02:Ju262, 2001/02:Ju299, 2001/02:Ju386, 2001/02:Ju401, 2001/02:Ju437 och 2001/02:Ju441 samt motionerna 2000/01:K398, 2000/01:A812, 2001/02:Ju236, 2001/02:Ju267, 2001/02:K426, 2001/02:Fi219, 2001/02:U301, 2001/02:U349, 2001/02:A211 och 2001/02:A229 i nu behandlade delar.

Försäljning av sexuella tjänster, m.m.

I motion 2001/02:Ju291 (kd) yrkas att försäljning av sexuella tjänster skall förbjudas samt att lämpliga påföljder för sådana brott skall övervägas. Härvid framhålls även behovet av vård- och rehabiliteringsinsatser för prostituerade. I motion 2001/02:U349 (kd) yrkas att lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster skall ses över samt att skyddet för prostituerade skall förbättras. Slutligen begärs i motion 2001/02:Ju452 (kd) att lagstiftningen mot pornografisk föreställning skärps. Bland annat bör s.k. enskild posering förbjudas.

Enligt lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster gäller att den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse döms – om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken – för köp av sexuella tjänster till böter eller fängelse i högst sex månader. Lagen trädde i kraft den 1 januari 1999 (prop. 1997/98:55, bet. JuU13, rskr. 250).

I propositionen övervägde regeringen frågan huruvida både köpare och säljare av sexuella tjänster – dvs. både de prostituerade och deras kunder – borde kunna straffas för sitt beteende. Regeringen gjorde därvid bedömningen att, även om prostitutionen som sådan var en icke önskvärd samhällsföreteelse, det inte var rimligt att också kriminalisera den som, åtminstone i flertalet fall, var den svagare parten som utnyttjades av andra som ville tillfredsställa sin egen sexualdrift. Det var också viktigt för att motivera de prostituerade att söka hjälp för att komma bort från prostitutionen att de inte kände att de riskerade någon form av påföljd för att de varit verksamma som prostituerade (prop. 1997/98:55 s. 104).

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen hade utskottet att ta ställning till motionsyrkanden motsvarande det nu förevarande om att även kriminalisera försäljning av sexuella tjänster. Utskottet instämde i regeringens nyss återgivna motivuttalande och uttalade att en kriminalisering endast borde omfatta köp av sexuella tjänster. Då aktuella motioner avstyrktes (bet. 1997/98:JuU13 s. 27 f). Utskottet har även därefter avstyrkt liknande motionsyrkanden, senast i januari 2000 (bet. 1999/2000:JuU7 s. 9 f).

Ett antal undersökningar och utredningar har presenterats i fråga om tillämpningen av den aktuella lagen och vilken effekt den har haft.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) redovisade i mars 2000 en studie som syftade till att kartlägga tillämpningen av lagen under dess första år, Förbud mot köp av sexuella tjänster – Tillämpningen av lagen under första året (BRÅ-rapport 2000:4). Av rapporten framgår att 91 polisanmälningar upprättades med anledning av lagen under år 1999. En stor andel av anmälningarna lades dock ned, i huvudsak med motiveringen att brott inte kunde styrkas. Andra låg kvar hos polis och åklagare i väntan på beslut om åtal. Den vanligaste anledningen till att utredningarna lades ned var enligt BRÅ bevissvårigheter, t.ex. att bevisa att parterna träffat en överenskommelse om sexuell förbindelse mot betalning. Endast sju domar meddelades under år 1999, varav sex fällande och en friande. Dessutom utfärdades fem strafförelägganden. Påföljderna för brotten bestämdes till mellan 40 och 80 dagsböter. Enligt BRÅ hade det inte vållat några större problem att avgöra vilka gärningar som föll inom det straffbara området. Åklagare och poliser hade dock uttryckt osäkerhet beträffande definitionen av vad som exempelvis menas med att skaffa sig en sexuell förbindelse, när en sådan förbindelse skall anses vara av tillfällig natur samt vilka typer av tjänster som ingår i begreppet sexuell förbindelse.

Vidare presenterade Socialstyrelsen i augusti 2000 en undersökning om prostitutionen i Sverige under åren 1998 och 1999 (SoS-rapport 2000:5). Av undersökningen framgår att antalet kända prostituerade kvinnor verkade ha minskat i storstäderna, men att antalet i landet i övrigt var oförändrat. Vidare framgår att en kraftig nedgång av gatuprostitutionen kunnat noteras efter det att förbudet införts, men att denna efter ett tag sakta återkom. Under undersökningen hade uppgifter också lämnats om en viss ökad användning av alternativa mötesplatser och kontaktsätt, t.ex. via Internet eller mobiltelefon.

Socialstyrelsen kommer även fortsättningsvis, inom sin ordinarie verksamhet, att kartlägga prostitutionens omfattning och utveckling.

Slutligen har Polismyndigheten i Skåne, på uppdrag av Rikspolisstyrelsen, utvärderat den praktiska tillämpningen av lagen och övervägt de metoder med vilka denna brottslighet bekämpas. Av rapporten, som lämnades i februari 2001, framgår bl.a. att en viss nedgång skett i den synliga gatuprostitutionen, men att det inte finns några belägg för att prostitutionen som företeelse har minskat. Vidare framgår att vissa problem uppstått för polisen i dess försök att bekämpa brott enligt lagen. Ett problem har varit att domstolarna ställt synnerligen höga krav på den bevisning som krävs för att lagföra och döma sexköpare. Detta har för polisen bl.a. medfört att motstridiga intressen uppstått – å ena sidan har polisen en lagstadgad skyldighet att avvärja och förhindra brott i ett tidigt skede, medan å andra sidan kraven på bevisning förutsätter ett ingripande från polisens sida först när brottet är fullbordat.

Rapporten bereds inom Rikspolisstyrelsen.

1998 års sexualbrottskommittén behandlar i sitt betänkande, Sexualbrotten – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor (SOU 2001:14), bl.a. frågor om koppleri och prostitution. Härvid görs vissa överväganden vad gäller förbudet mot köp av sexuella tjänster. Enligt kommittén bör förbudet föras in i 6 kap. brottsbalken för att regleras på samma ställe som övriga förbud som gäller sexuella tjänster, nämligen förbudet mot att köpa sexuellt umgänge med någon under 18 år och förbudet mot koppleri. För en sådan placering talar enligt kommittén också det aktuella brottets anknytning till sexuallivet, dvs. att brottet avser att skydda individ och samhälle på sexuallivets område. Enligt kommittén bör vidare det straffbara området förtydligas och i viss mån utvidgas, t.ex. bör en person som utnyttjar den sexuella tjänsten men låter någon annan betala för den vara att se som gärningsman (s. 303 f).

Betänkandet bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

I fråga om pornografisk föreställning gäller följande bestämmelser. Enligt 2 kap. 3 § ordningslagen (1993:1617) skall med offentlig tillställning förstås bl.a. tävlingar och uppvisningar, danstillställningar, marknader och mässor. För att en tillställning skall anses som offentlig krävs att den anordnas för allmänheten eller att allmänheten har tillträde till den. En tillställning till vilken tillträdet är begränsat genom krav på inbjudan, medlemskap i en viss förening eller annat villkor är dock att anse som en tillställning som allmänheten har tillträde till, om tillställningen uppenbarligen är en del av en rörelse vars verksamhet uteslutande eller väsentligen består i att anordna tillställningar av detta slag. Detsamma gäller om tillställningen med hänsyn till omfattningen av den krets som äger tillträde, de villkor som gäller för tillträdet eller andra liknande omständigheter är att jämställa med sådan tillställning. Enligt 2 kap. 14 § ordningslagen får offentlig tillställning som utgör pornografisk föreställning inte anordnas. Straffet för överträdelse av förbudet är enligt 2 kap. 29 § punkt 5 samma lag böter eller fängelse i högst sex månader.

1998 års sexualbrottskommitté skulle enligt sina direktiv bl.a. se över om de skadliga effekterna av s.k. sexklubbar kan undvikas genom lagstiftning eller på annat sätt (dir. 1998:48).

Som ovan nämnts redovisade kommittén sitt uppdrag i mars 2001 i betänkandet Sexualbrotten – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor (SOU 2001:14). Enligt kommittén har antalet s.k. sexklubbar under de senaste fem åren ökat kraftigt. Även antalet kvinnor som arbetar på sådana klubbar har troligtvis ökat. Sexklubsbranschen kan enligt kommittén ha en stark dragningskraft på unga kvinnor som – på grund av bakgrund, uppväxt och rådande omständigheter – befinner sig i en riskgrupp. Arbetet på sexklubbar kan ha skadliga effekter såväl socialt som kroppsligt och själsligt på kvinnorna samt utgöra en inkörsport till prostitution. Sexklubbarnas verksamhet leder vidare till kriminalitet och andra skadliga effekter. Enligt kommittén bör därför nuvarande bestämmelser förtydligas och skärpas, t.ex. bör bestämmelsen om förbud mot anordnande av pornografisk föreställning förtydligas. Det bör av bestämmelsen framgå att enskild posering som sker i anslutning till föreställningen skall anses utgöra en del av föreställningen och att sådan posering bör beaktas vid bedömningen av om föreställningen i dess helhet är pornografisk. Vidare bör straffskalan skärpas i förhållande till gällande rätt. Enligt kommittén bör straffet vara böter eller fängelse i högst två år. Avslutningsvis framhåller kommittén att sexklubbarna inte endast är ett straffrättsligt problem. Sålunda bör inte enbart straffrättsliga åtgärder vidtas, utan dessa bör kombineras med sociala insatser för kvinnor på sexklubbar och i prostitutionen samt för de män som köper olika sexuella tjänster (s. 376 f).

Som ovan nämnts bereds betänkandet inom Justitiedepartementet.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att de undersökningar och utredningar som presenterats i fråga om tillämpningen av lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster och vilken effekt lagen har haft pekar på att tillämpningen av lagen inte är helt okomplicerad. 1998 års sexualbrottskommitté har dock inom ramen för sitt uppdrag bl.a. sett över den aktuella lagstiftningen och föreslagit vissa förändringar. Till exempel föreslås att det straffbara området förtydligas och i viss mån utvidgas. Kommittén har också sett över lagstiftningen rörande pornografisk föreställning och föreslagit vissa förtydliganden i denna. Förslagen bereds för närvarande inom Justitiedepartementet. Enligt utskottet bör detta arbete inte föregripas. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2001/02:Ju291 samt motionerna 2001/02:Ju452 och 2001/02:U349 i nu behandlade delar.

Könsstympning

I motion 2001/02:Ju387 (m) begärs åtgärder för att bekämpa könsstympning. Enligt motionären bör den som uppmanar annan till ett sådant brott kunna åtalas. Vidare bör enligt motionären det förebyggande arbetet samt polisens insatser på området intensifieras.

Enligt lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor får inte ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen utföras i syfte att stympa dessa

eller åstadkomma andra bestående men (könsstympling). Detta gäller oavsett om samtycke har lämnats till ingreppet eller inte. Även om kvinnan, eller vårdnadshavaren om det gäller ett barn, uttryckligen begär ett ingrepp av detta slag får det således inte utföras. Om brottet har medfört livsfara, allvarlig sjukdom eller i annat fall inneburit ett synnerligen hänsynslöst beteende skall det bedömas som grovt. Även försök, förberedelse och stämpling till könsstympling är enligt lagen straffbart.

Den som bryter mot förbudet skall dömas till fängelse i högst fyra år. För grovt brott skall fängelsestraffet bestämmas till lägst två år och högst tio år.

Utskottet har tidigare behandlat frågor rörande straffansvar m.m. för könsstympling, senast under våren 1998. Det ställde sig då bakom ett regeringsförslag om skärpningar i lagstiftningen, bl.a. vad gällde straffskalan. Utskottet uttalade som skäl för sitt ställningstagande i huvudsak följande. Enligt utskottets mening finns det all anledning att se mycket allvarligt på den typen av ingrepp som en könsstympling innebär. Sådana ingrepp är oförenliga med vår syn på individens rätt till kroppslig integritet och kvinnans rätt att bestämma över sig själv och att leva sitt liv efter egna förutsättningar och behov. Det strider också mot vetenskap och beprövad erfarenhet att utföra ett sådant ingrepp. Alla former av könsstympling innebär ett bestående lidande för den stympade kvinnans del, och ingreppet leder ofta till allvarliga fysiska och psykiska skador (bet. 1997/98:JuU13 s. 23 f).

I fråga om förebyggande åtgärder anförde utskottet att det förebyggande arbetet mot könsstympling givetvis är av central betydelse och att det är här tyngdpunkten i arbetet måste ligga. Utskottet delade mot den bakgrunden den av socialutskottet framförda uppfattningen att det var synnerligen angeläget med information och utbildning om kvinnlig könsstympling till både vuxna och barn inom de grupper där detta kulturmönster fortfarande lever kvar och till berörda personalgrupper samt att det var angeläget med återkommande uppföljning av insatserna på området. Något tillkännagivande av riksdagen i frågan ansågs inte nödvändigt (bet. 1997/98:JuU13 s. 24 f).

Socialutskottet har därefter vid flera tillfällen uttalat sig i frågor rörande bl.a. förebyggande arbete mot könsstympling, senast i samband med beredningen av budgetpropositionen för år 2002. Socialutskottet hänvisade därvid till att regeringen för en treårsperiod, med början under år 1999, avsatt medel för arbete mot könsstympling av kvinnor och flickor. Medlen disponeras av Socialstyrelsen för att vidareutveckla och sprida metoder samt initiera förebyggande projekt mot könsstympling. Styrelsen skulle redovisa sitt uppdrag i december 2001. Enligt socialutskottet borde något tillkännagivande inte göras i avvaktan på Socialstyrelsens rapport (bet. 2001/02:SoU1 s. 47 f och 102 f).

Socialstyrelsen har redovisat sitt uppdrag i rapporten Uppdrag att vidareutveckla och sprida metoder samt initiera projekt i syfte att förebygga könsstympling m.m. I rapporten beskrivs de olika aktiviteter som genomförts i samband med uppdraget och vilka erfarenheter och kunskaper som inhämtats. De aktiviteter som bedrivits kan i princip delas in i två delar; dels metodutveckling, kartläggning och kunskapsutveckling, dels informationsspridning

och kompetenshöjning. Bland annat har undersökningar gjorts beträffande vilka kunskaper och vilken beredskap som finns hos ungdomsmottagningar, skolsköterskor och övrig skolpersonal, samt att projekt om religiösa ledares roll i det förebyggande arbetet mot kvinnlig könsstympning utförts. Vidare har diverse utbildningsinsatser och nätverksbyggande gjorts runt om i landet, t.ex. har informationsträffar hållits för olika personalgrupper i Västra Götalands län och informatörsutbildning anordnats i Malmö. Socialstyrelsen har också givit stöd till det s.k. IDIL-projektet som har till syfte att motverka kvinnlig könsstympning genom att utbilda afrikanska kvinnor till informatörer. Av det utförda arbetet har en rad erfarenheter och konklusioner gjorts. Enligt Socialstyrelsen är det t.ex. viktigt att fortsätta informations- och kunskapspridningen till olika professioner inom socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård samt till berörda invandrargrupper. Det är också viktigt att få med de religiösa ledarna i arbetet samt att utveckla det internationella samarbetet på området. Slutligen har Socialstyrelsen funnit att behov finns av central samordning. En central myndighet – förslagsvis Socialstyrelsen – bör därför ges i uppdrag att fortsättningsvis samordna arbetet, t.ex. att underlätta samverkan mellan centrala myndigheter, bevaka utvecklingen när det gäller lagstiftning, forskning och riktlinjer samt att bibehålla och utveckla det internationella samarbetet.

Enligt vad utskottet inhämtat bereds rapporten inom Socialdepartementet.

Som utskottet tidigare framhållit finns det all anledning att se mycket allvarligt på den typ av ingrepp som en könsstympning innebär. Sådana ingrepp är oförenliga med vår syn på individens rätt till kroppslig integritet och kvinnans rätt att bestämma över sig själv. Det strider också mot vetenskap och beprövad erfarenhet att utföra ett sådant ingrepp. Alla former av könsstympning innebär ett bestående lidande för den stympade kvinnans del, och ingreppet leder ofta till allvarliga fysiska och psykiska skador. Enligt utskottet är dock de straffrättsliga bestämmelserna på området, såvitt nu kan bedömas, utformade på ett ändamålsenligt sätt. Så är t.ex. redan förberedelse och stämpling till könsstympning straffbart. Ytterligare insatser måste alltså i första hand göras för att förebygga denna typ av brott. I denna del har Socialstyrelsen lämnat vissa förslag, vilka för närvarande bereds inom Socialdepartementet. Detta arbete bör inte föregripas. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2001/02:Ju387.

Vålds- och sexualbrott mot barn

I motion 2001/02:Ju360 (m) begärs att psykisk misshandel av barn straffbeläggs samt att straffsatserna för våldsbrott mot barn skärps. I samma motion begärs också att en särskild ”haverikommission” införs med uppgift att utreda omständigheterna före och kring mord begångna mot barn. Enligt motionärerna bör denna kunskap kunna utgöra ett medel att förhindra fler sådana brott i framtiden. Liknande önskemål framställs i motion 2000/01:Ju915 (m).

Regeringen beslöt den 10 september 1998 att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utreda frågan om barnmisshandel och därmed

sammanhängande frågor (dir. 1998:105). Enligt uppdraget skulle utredningen bl.a.

- närmare definiera begreppet barnmisshandel,
- beskriva utvecklingen av barnmisshandel och söka förklaringar till denna,
- sammanställa och redovisa kunskapsläget när det gäller möjligheterna att känna igen orsaksmönster, såväl inom den enskilda familjen som i samhället, som kan ligga bakom uppkomsten av barnmisshandel samt
- se över formerna, omfattningen och inriktningen av det förebyggande arbetet och utforma strategier för att effektivisera och förbättra arbetet med att förhindra barnmisshandel.

Uppdraget i dessa delar redovisades till regeringen i augusti 2001 i betänkandet Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda (SOU 2001:72). I betänkandet lämnas ett flertal förslag till hur skyddet för barn kan förbättras, bl.a. inom socialtjänstens samt på hälso- och sjukvårdens område.

Vad gäller de straffrättsliga bestämmelserna anser kommittén, som tagit namnet Kommittén mot barnmisshandel, att det inte finns skäl att utöka kriminaliseringen av barnmisshandel. Enligt kommittén kan i och för sig psykisk misshandel av barn framstå som straffvärd, särskilt eftersom barn generellt sett är mer utsatta och sårbara än vuxna människor. Många av de argument som i andra sammanhang förts fram som skäl mot att ytterligare straffbelägga psykisk misshandel, t.ex. att en sådan bestämmelse skulle bli alltför oprecis och omfatta en alltför överskådlig krets av gärningar för att kunna godtas, gäller emellertid även i fråga om sådan misshandel som riktar sig mot barn. Eftersom den psykiska misshandel av barn som förövas av vuxna oftast äger rum i hemmet där risken för upptäckt är mycket liten, måste det också bedömas som tveksamt huruvida en utökad kriminalisering verkligen skulle ha någon avskräckande effekt. Framför allt måste man ifrågasätta om straffrättsliga åtgärder är en lämplig metod att få vuxna människor att behandla barn med den respekt de har rätt till. Bättre är, anför kommittén, att genom utbildning och information höja kunskapsnivån hos föräldrar och andra vuxna om den psykiska misshandeln och dess skadeverkningar.

Däremot bör enligt kommittén en särskild straffskärpningsgrund införas i 29 kap. 2 § brottsbalken för sådana fall där brottet inneburit att ett barn kränkts av en närstående eller tidigare närstående person. Som särskilt försvårande bör även anses att brott förövats i närvaro av ett närstående barn. Anledningen härtill är att brott mot barn i dessa situationer måste anses som dubbelt försvårande. Omständigheterna vid ett sådant brott är inte försvårande endast på grund av att brottet förövats mot ett barn i skyddslös ställning utan dessutom på grund av att brottet innebär att ett barn berövas sin trygghet. För det barn som utsätts för misshandel eller liknande av en förälder eller bevittnar våld i sina familjer är inte hemmet längre den trygga och skyddade plats det borde vara och den förälder som förövat brottet är inte längre en person att känna tillit till. Sådana brott för dessutom ofta med sig svåra och långvariga personliga skadeverkningar (s. 334 f).

När det gäller utredningar vid barns död föreslår kommittén att Socialstyrelsen ges i uppdrag att utarbeta och under tre år på försök pröva ett system för dödsfallsutredningar. Enligt förslaget bör målgruppen avgränsas till barn under 18 år som dött på grund av mord, dråp eller misshandel, vilket i genomsnitt innebär tio till tolv utredningar per år. I målgruppen inkluderas därmed inte bara den klassiska barnmisshandeln, dvs. att en förälder misshandlar ett litet barn, utan också våldet mellan ungdomar. Kommitténs uppfattning är att det är viktigt att utreda allt dödligt våld mot barn under 18 år, oavsett vem som varit förövare. Om det finns särskilda skäl skall även dödsfall som inte lett till fällande dom kunna bli föremål för en dödsfallsutredning. Som exempel kan nämnas fall där barn dödar barn eller fall där det är klarlagt att barnet har dött av yttre våld men där det inte går att bevisa vem som är skyldig. Enligt kommitténs bedömning bör samhället ta ansvar för att dessa ytterst tragiska fall blir allsidigt belysta och utredda. Det finns, anför kommittén, flera skäl till att samhället bör ta ett särskilt ansvar i de fall barn dött på grund av yttre våld, t.ex. att det rör sig om synnerligen allvarliga brott samt att förövarna i allmänhet är föräldrar och offren små barn. Enligt kommittén är dödsfallsutredningarnas främsta syfte att öka kunskaperna om våld mot barn så att riskfamiljer kan identifieras och så att förebyggande åtgärder, utredningar, insatser och samarbete kan förbättras (s. 352 f).

Enligt vad utskottet inhämtat bereds betänkandet för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottet konstaterar att Kommittén mot barnmisshandel i sitt betänkande behandlat såväl frågan om psykisk misshandel av barn som frågan om utredningar vid barns död. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Utskottet, som anser att det pågående beredningsarbetet inte bör föregripas, föreslår att riksdagen avslår motion 2000/01:Ju915 och motion 2001/02:Ju360 i nu behandlade delar.

I motion 2001/02:Ju433 (s) begärs att sexualbrott begångna mot barn skall undantas från bestämmelserna om preskription. Vidare begärs i motion 2001/02:Ju269 (m) ett förbud mot sexuella förbindelser mellan elever och deras lärare.

Vad gäller preskriptionstiden för sexualbrott infördes den 1 januari 1995 en särskild bestämmelse i 35 kap. 4 § brottsbalken. Bestämmelsen syftade till att stärka skyddet för barn och ungdomar mot att bli utnyttjade i sexuella sammanhang. Den särskilda preskriptionsregeln avser brott enligt 6 kap. 1–4 och 6 §§ brottsbalken, dvs. våldtäkt, sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande, sexuellt utnyttjande av underårig och sexuellt umgänge med avkomling respektive syskon som begåtts mot barn under 15 år samt försök till sådana brott. Preskriptionstiden skall i dessa fall beräknas från den dag då målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 15 år. Detta innebär också att den absoluta preskriptionstiden förlängs på motsvarande sätt.

När det gäller sexuella förbindelser mellan elever och lärare finns det inte något förbud i gällande lagstiftning. Däremot gäller enligt 6 kap. 3 § brottsbalken att den som förmår någon annan till sexuellt umgänge genom att all-

varligt missbruka hans eller hennes beroendeställning gör sig skyldig till sexuellt utnyttjande. Som ett exempel på när denna bestämmelse kan bli tillämplig nämns i förarbetena till bestämmelsen det fallet att en lärare eller någon med liknande anknytning till skolan inleder ett sexuellt förhållande med någon av sina elever vid den skola där han eller hon är verksam (prop. 1983/84:105 s. 25 f). Straffet för sådan gärning skall bestämmas till fängelse i högst två år eller, om brottet är att anse som grovt, till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

1998 års sexualbrottskommitté behandlar i sitt betänkande, Sexualbrotten – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor (SOU 2001:14), såväl frågan om den särskilda preskriptionstiden för sexualbrott bör utvidgas som frågan om straffansvar när någon i beroendeställning utnyttjas.

Kommittén har vad gäller den första frågan föreslagit att en ny preskriptionsbestämmelse införs som rör sexualbrott mot personer under 18 år. Enligt förslaget förlängs preskriptionstiden på så sätt att den, för de brott som avses, skall beräknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år. Viss utvidgning föreslås också vad gäller de brott som skall omfattas av preskriptionsbestämmelsen. Brott som normalt inte föranleder någon annan påföljd än böter bör dock inte omfattas av bestämmelsen (s. 359 f).

Vad gäller frågan om sexuellt utnyttjande anser kommittén att bestämmelsen i allt väsentligt bör vara oförändrad i sak. Några förändringar bör dock enligt kommittén göras. Det bör t.ex. inte längre vara ett krav att gärningsmannen förmått den andra personen till en sexuell handling. Straffansvar bör alltså kunna komma i fråga oavsett vem som tagit initiativet till det sexuella umgänget. Att genomföra en sexuell handling med en annan och därigenom utnyttja att denna person befinner sig i en beroendeställning är enligt kommittén i alla sådana situationer klandervärdt och bör vara kriminaliserat. Självfallet skall det dock fortfarande krävas ett orsakssamband mellan beroendeställningen och offrets deltagande i sexualhandlingen för att gärningen skall vara straffbar som sexuellt utnyttjande. Vidare bör enligt kommittén rekvisitet "allvarligt" utgå. Enligt kommitténs mening har man redan genom kravet på missbruk och utnyttjande avskilt de situationer där förhållandet varit frivilligt (s. 192 f).

Som framgår ovan bereds kommitténs betänkande för närvarande inom Justitiedepartementet.

Utskottet konstaterar att 1998 års sexualbrottskommitté i sitt betänkande behandlar såväl frågan om den särskilda preskriptionstiden för sexualbrott bör utvidgas som frågan om straffansvar när någon i beroendeställning, t.ex. en elev, utnyttjas. Enligt utskottet bör den pågående beredningen av betänkandet inte föregripas. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju269 och 2001/02:Ju433.

Olaga diskriminering, m.m.

I motion 2001/02:Ju378 (s) begärs att åtgärder vidtas för att bekämpa den s.k. krogdiskrimineringen mot personer med utländskt ursprung. Vidare framförs i

motion 2001/02:Ju283 (s) i mer övergripande ordalag att åtgärder måste vidtas för att förstärka kampen mot brott med rasistiska motiv. Här pekar motionären särskilt på det hot mot det demokratiska samhällssystemet som den tilltagande våldsanvändningen utgör. Han föreslår att det i brottsbalken införs ett nytt kapitel rubricerat brott mot demokratin.

I 16 kap. 9 § första stycket brottsbalken föreskrivs att en näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att inte gå honom till handa på de villkor som näringsidkaren i sin verksamhet tillämpar i förhållande till andra skall dömas för olaga diskriminering. Straffet för brottet skall bestämmas till böter eller fängelse i högst ett år.

Enligt paragrafens andra stycke tillämpas den nämnda bestämmelsen också på den som är anställd i näringsverksamhet eller annars handlar på en näringsidkares vägnar samt på den som är anställd i allmän tjänst eller innehar allmänt uppdrag.

Vidare gäller, enligt paragrafens tredje stycke, att ansvar för olaga diskriminering också drabbar anordnare av allmän sammankomst eller offentlig tillställning och medhjälpare till sådan anordnare, om han diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att vägra honom tillträde till sammankomsten eller tillställningen på de villkor som gäller för andra.

För straffbarhet fordras att det avgörande motivet för gärningen varit någons ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse.

Regeringen beslutade den 17 juni 1999 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av bestämmelsen om olaga diskriminering (dir. 1999:49). I uppdraget ingick bl.a. att göra en analys av rättsväsendets tillämpning av bestämmelsen.

I februari 2001 begränsades uppdraget genom tilläggsdirektiv (dir. 2001:14). Enligt de nya direktiven skulle utredningen, som antagit namnet 1999 års diskrimineringsutredning, inte längre ha till uppgift att lämna konkreta förslag till författningsändringar eller andra åtgärder. Utredningen skulle i stället övergripande redovisa sina resultat och ställningstaganden i de frågor uppdraget omfattade samt lämna förslag till inriktning på det fortsatta arbetet i dessa frågor. Anledningen till begränsningen av uppdraget var att regeringen avsåg att ge en ny utredning i uppdrag att studera möjligheterna till en mer generell lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet samhällsområden och diskrimineringsgrunder. Frågor som exempelvis vilka sanktionsformer som är lämpligast i syfte att åstadkomma en effektiv lagstiftning mot diskriminering borde lämpligen behandlas vidare inom ramen för en sådan bredare översyn. I denna översyn skall 1999 års diskrimineringsutrednings ställningstaganden ingå som ett underlag.

1999 års diskrimineringsutredning redovisade sitt uppdrag till regeringen i juni 2001 i betänkandet Ett effektivt diskrimineringsförbud (SOU 2001:39). Av betänkandet framgår att antalet anmälningar om olaga diskriminering femdubblats sedan början av 1990-talet, men att antalet lagföringar är mycket

lågt. Som exempel nämns att det år 1999 anmäldes 263 fall av olaga diskriminering, medan det samma år endast förekom fyra lagföringar. Enligt utredningens uppfattning är det svårt att ge ett heltäckande svar på frågan vad den betydande diskrepansen mellan antalet anmälningar och lagföringar beror på. Det är dock, anför utredningen, tveksamt om bestämmelsen har en sådan utformning att det finns rimliga möjligheter för polis och åklagare att åstadkomma ett hållbart underlag för åtal. Det mest framträdande problemet är det krav på direkt orsakssamband mellan den diskriminerande handlingen och någon av de diskrimineringsgrunder som bestämmelsen uppställer. Kravet innebär att åklagaren måste styrka att ett avgörande skäl för den diskriminerande handlingen har varit den diskriminerades ras, hudfärg, etniska eller nationella ursprung, trosbekännelse eller homosexuella läggning. Konstruktionen är förenad med stora bevisvärigheter eftersom det sällan går att utsluta att ett annat skäl varit avgörande för gärningen. Enligt utredningens mening finns det uppenbara risker med den bristande effektivitet som tillämpningen av bestämmelsen om olaga diskriminering nu uppvisar. Den kan bl.a. befaras leda till en minskad anmälningsbenägenhet hos de människor som bestämmelsen avser att skydda. Det är vidare skadligt för tilltron till straffsystemet om det sprider sig en uppfattning att det inte är meningsfullt att anmäla diskriminerande handlingar. Om en straffbestämmelse inte tillämpas i den meningen att straff döms ut och verkställs är det, enligt kommitténs uppfattning, troligt att den närmast motverkar sitt eget syfte. Kommittén anser mot denna bakgrund att det finns goda skäl att överväga – när det tillskapats ett effektivt civilrättsligt diskrimineringsförbud inom ramen för den översyn av diskrimineringslagstiftningen som nu påbörjats – att upphäva straffbestämmelsen om olaga diskriminering.

Regeringen beslutade den 31 januari 2002 att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att bl.a. överväga en gemensam lagstiftning mot diskriminering som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden (dir. 2002:11). Kommittén skall också överväga om det, mot bakgrund av vad den i övrigt kommer fram till, finns skäl att ersätta straffbestämmelsen om olaga diskriminering i 16 kap. 9 § brottsbalken med någon annan typ av reglering. Förslag till författningsändringar och andra åtgärder som uppdraget kan ge anledning till skall lämnas. Kommittén skall redovisa sitt uppdrag till regeringen senast den 1 december 2004.

Det kan i sammanhanget nämnas att regeringen nyligen överlämnat en proposition till riksdagen rörande hets mot folkgrupp, m.m. (prop. 2001/02:59). I propositionen finns vissa förslag som rör brott med rasistiska motiv, bl.a. föreslås att en särskild straffskala införs för grova fall av hets mot folkgrupp. Utskottet har behandlat propositionen i ett yttrande till konstitutionsutskottet, 2001/02:JuU4y, samt i betänkande 2001/02:JuU12.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är viktigt att åtgärder vidtas för att förhindra och bekämpa brott med rasistiska förtecken. Arbete pågår också på flera håll för att se över och förändra lagstiftningen på detta område. Mot den bakgrunden finns det för närvarande inte skäl för riksdagen att göra

något särskilt uttalande i frågan. Utskottet föreslår att motionerna 2001/02:Ju283 och 2001/02:Ju378 avslås.

Högmålsbrott

I motionerna 2001/02:Ju375 (v), 2001/02:Ju402 (s) och 2001/02:Ju412 (s) begärs att nuvarande bestämmelse om s.k. högmålsbrott avskaffas så att alla, även kungen, behandlas lika inför lagen. I motion 2001/02:Ju427 (s) begärs med samma syfte att bestämmelserna ses över.

Högmålsbrotten, dvs. brotten mot rikets inre säkerhet, regleras i 18 kap. brottsbalken. Det lagrum som närmast åsyftas i motionerna är 18 kap. 2 § samma balk. Av denna bestämmelse följer att om gärning som avses i 3–5 kap. brottsbalken (brott mot liv, hälsa, frihet och frid samt ärekränkning) innebär förgripelse mot kungen eller annan medlem av kungahuset eller mot den som i egenskap av riksföreståndare fullgör statschefens uppgifter, får det dömas till fängelse i högst fyra år om det på brottet annars kan följa fängelse i högst sex månader och i högst sex år om det på brottet annars kan följa fängelse i mer än sex månader men högst fyra år.

Bestämmelsen upptar inte något självständigt brott utan utgör endast en möjlighet till straffskärpning för det fall någon begår brott mot kungen eller annan person som omfattas av bestämmelsen.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att det främsta skälet till att en möjlighet att vid vissa brott mot bl.a. kungen skärpa straffet är att sådana brott normalt sett riktar sig mot riket och vårt statsskick och inte mot kungen som privatperson. Detta förhållande gör att brotten får anses vara mer straffvärda än motsvarande brott riktade mot privatpersoner. Mot den bakgrunden anser utskottet att det för närvarande saknas skäl att ta bort denna möjlighet till straffskärpning. Utskottet är inte heller berett att nu förorda en översyn av bestämmelserna om högmålsbrott. Motionerna 2001/02:Ju375, 2001/02:Ju402, 2001/02:Ju412 och 2001/02:Ju427 avstyrks.

Klotter

Flera motioner rör åtgärder mot klotter. I motionerna 2001/02:Ju320 och 2001/02:Ju363 (båda kd) begärs att en nationell handlingsplan mot klotter upprättas. I motion 2001/02:Ju277 (m) begärs i mer allmänna ordalag intensifierade åtgärder mot klotter, t.ex. ökade möjligheter till kroppsvisitation och utbildningsinsatser i skolorna. I motionerna 2001/02:Ju264 (c) och 2001/02:Ju280 (m) begärs bl.a. att straffet för skadegörelse skall höjas samt att försök till skadegörelse skall straffbeläggas. I motion 2001/02:Ju264 efterfrågas vidare ett rehabiliteringsprogram för klottrande ungdomar, medan det i motion 2001/02:Ju280 framställs krav på ökade möjligheter till kroppsvisitation. Slutligen begärs i motion 2001/02:Ju223 (kd) att den som ertappas med skadegörelse genom klotter skall arbeta av skadan genom att sanera klotter.

Det finns inte något brott som särskilt tar sikte på klotter. Sådana gärningar är i stället att bedöma som skadegörelse eller, om brottet med hänsyn till

skadans obetydlighet och övriga omständigheter är att anse som ringa, åverkan.

Av 12 kap. 1 § brottsbalken framgår att straffet för skadegörelse är böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt 12 kap. 3 § samma balk är straffet för grov skadegörelse fängelse i högst fyra år. Straffet för åverkan är enligt 12 kap. 2 § samma balk böter.

Försök och förberedelse är straffbelagda endast i fråga om grov skadegörelse. Underlåtenhet att avslöja sådant brott är, som framgår av 12 kap. 5 § brottsbalken, också straffbar.

Vad gäller kroppsvisitation följer det av 28 kap. 11 § rättegångsbalken att kroppsvisitation får göras på den som skäligen kan misstänkas för brott på vilket fängelse kan följa för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet. Om det finns anledning att anta att skadegörelse av normalgraden eller grov skadegörelse förekommit får således kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att bl.a. söka efter brottsverktyg.

Inom Justitiedepartementet pågår arbete för att förbättra möjligheterna att bekämpa klotter.

Den 26 oktober 1999 anordnade Justitiedepartementet ett seminarium rörande klotter. I seminariet deltog bl.a. företrädare för Brottsförebyggande rådet, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Statens järnvägar, Storstockholms lokaltrafik och Svenska Kommunförbundet. Syftet med seminariet var att söka finna en gemensam problembeskrivning och diskutera möjliga åtgärder för att minska och förebygga klotter.

Vidare har inom Justitiedepartementet utarbetats en departementspromemoria i ämnet, Åtgärder mot klotter (Ds 2001:43). I promemorian föreslås olika åtgärder för att motverka och minska klotter i främst offentliga miljöer. Det rör sig dels om skärpningar av det straffrättsliga regelverket, dels om brottsförebyggande åtgärder. Bland annat föreslås att straffmaximum för skadegörelse av normalgraden höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år samt att försök till skadegörelse av normalgraden kriminaliseras. Vidare föreslås att polisen ges utökade möjligheter att i förebyggande syfte kroppsvisitera personer för att söka efter föremål som är ägnade att användas som hjälpmedel vid brott som innefattar skada på egendom. Polisen skall alltså inte, som i dag, behöva avvakta med att ingripa till dess att ett brott har begåtts. När det gäller det brottsförebyggande arbetet framhålls att en viktig uppgift är att systematiskt söka ta fram kunskap om vilka åtgärder som är effektiva för att förebygga att personer börjar klottra. Vidare finns det, enligt promemorian, ett behov av att initiera och utvärdera försöksprojekt för att minska klotter. Förutom att sådana projekt är ett viktigt led i det brottsförebyggande arbetet mot klotter kan de dessutom tjäna som modell för hur olika projekt i framtiden skall genomföras och utvärderas.

Promemorian har remissbehandlats. Den och remissvaren bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Utskottet har vid upprepade tillfällen haft att ta ställning till motionsyrkanden om åtgärder mot klotter, senast under våren 2001 (bet. 2000/01:JuU14 s. 23 f). Utskottet framhöll därvid att överväganden av vilka åtgärder som kan anses påkallade för en effektiv bekämpning av klotter pågick i Regeringskansliet och att detta beredningsarbete inte borde föregripas.

Utskottet anser alltså att det pågående beredningsarbetet bör avvaktas. Utskottet vill dock understryka att det är angeläget att arbetet inte stannar upp. Motionerna 2001/02:Ju223, 2001/02:Ju264, 2001/02:Ju277, 2001/02:Ju280, 2001/02:Ju320 och 2001/02:Ju363 avstyrks.

Underlåtenhet att bistå nödställd

I motion 2001/02:Ju274 (m) yrkas att Straffansvarsutredningens förslag till lagbestämmelse om straff för den som underlåter att bistå nödställd skall genomföras.

Dagens regler innebär att det inte finns någon generell straffsanktionerad skyldighet att ingripa i situationer som är farliga för andra personer.

I många situationer kan dock ett underlåtenhetsansvar komma i fråga. Som huvudregel förutsätter ett sådant ansvar att gärningsmannen kan sägas ha haft en handlingsplikt. En sådan plikt har t.ex. föräldrar gentemot sina barn och lärare gentemot sina elever. Enligt 13 kap. 10 § brottsbalken kan vidare den som underlåter att avvärja allvarlig fara, t.ex. brand eller omfattande förstörelse, som han eller hon själv framkallat bestraffas för sin underlåtenhet. Vidare kan, enligt 23 kap. 6 § brottsbalken, straffansvar åläggas den som underlåter att avslöja eller hindra ett allvarligt brott, t.ex. mord, dråp, grov misshandel, våldtäkt, rån och grov skadegörelse, som är å färde. Den som bevittnar en pågående grov misshandel och som har möjlighet att larma polis eller annan men underlåter att göra det kan alltså straffas.

Vidare finns det vissa regler som stipulerar en skyldighet att vidta räddningsåtgärder. I 39 § räddningstjänstlagen (1986:1102) föreskrivs sålunda en allmän varnings- och alarmeringsskyldighet. Den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand eller en olyckshändelse som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön skall, om det är möjligt, varna dem som är i fara samt vid behov tillkalla hjälp. Detsamma gäller den som får kännedom om att det föreligger en överhängande fara för brand eller liknande olyckshändelse. Skyldigheten att varna eller tillkalla hjälp är straffsanktionerad. Här kan även nämnas 5 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott vari s.k. smitning straffbeläggs. I 2 kap. 8 § trafikförordningen (1998:1276) finns vidare en icke straffsanktionerad bestämmelse som föreskriver att den som, med eller utan egen skuld, haft del i en trafikolycka skall stanna och i mån av förmåga lämna hjälp åt skadade. Även inom sjöfarten finns bestämmelser som här är av intresse. Enligt 20 kap. 7 § sjölagen (1994:1009) straffas befälhavare med böter eller fängelse i högst två år, om han eller hon försummar att lämna den som anträffas i sjönöd all hjälp som är möjlig och behövlig för att den nödställda skall kunna räddas, förutsatt att det kan ske utan allvarlig fara för det egna fartyget

eller de ombordvarande. Samma gäller om han eller hon, efter sammanstötning med annat fartyg, försummar att lämna det andra fartyget och de ombordvarande där all behövlig och möjlig hjälp för räddning ur den uppkomna faran, förutsatt att det kan ske utan allvarlig fara för det egna fartyget eller de ombordvarande. Befälhavaren är även skyldig att göra allt som står i hans eller hennes makt för att rädda de ombordvarande, om det egna fartyget råkar i sjönöd. Slutligen har befälhavare för luftfartyg enligt 5 kap. 7 § och 13 kap. 2 § 7 luftfartslagen (1957:297), om luftfartyget råkar i nöd, en straffsanktionerad skyldighet att göra allt vad han eller hon kan för att rädda de ombordvarande samt flygplanet och det gods som finns ombord.

Regeringen beslutade den 11 maj 1994 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över vissa frågor inom straffrättens allmänna del (dir. 1994:39). Utredningen, som antog namnet Straffansvarsutredningen, avlämnade i januari 1997 sitt betänkande Straffansvarets gränser (SOU 1996:185). I betänkandet föreslås bl.a. att det införs en särskild straffbestämmelse avseende underlåtenhet att bistå nödställd. Enligt utredningen förefaller det i vissa situationer finnas ett väl stort avstånd mellan vad som för gemene man framstår som ett i hög grad straffvärt och moraliskt förkastligt agerande och vad lagstiftningen pekar ut som straffvärt. Det framstår, anför utredningen, som i hög grad stötande att inte någon som helst påföljd inträder för en underlåtenhet att bidra till räddandet av annans liv eller hälsa i situationer där detta kunnat ske utan olägenhet för den försumlige. En sådan underlåtenhet framstår också för de flesta som betydligt mer straffvärd än andra beteenden som redan i dag är straffbelagda, t.ex. underlåtenhet att lämna in hittegods. När det gäller straffbestämmelsens utformning föreslår utredningen ett straffrättsligt ansvar för den som underlåter att ingripa för att bistå en person som befinner sig i allvarlig fara för liv eller hälsa eller i en därmed jämförlig situation. Straffet för underlåtenheten föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. En förutsättning för straffansvar skall dock vara att det med hänsyn till omständigheterna skäligen kunnat begäras att personen skulle ingripa. Till ansvar skall vidare endast dömas om ett ingripande kunnat ske utan fara för den handlande själv eller någon annan. När det gäller kravet på åtgärder bör det enligt utredningen generellt sett inte ställas höga krav, utan det bör finnas en relativt god marginal till den handlingsskyldiges förmån. I många olyckssituationer torde det räcka med att man tillkallar hjälp av ambulanspersonal, polis eller brandkår. I andra situationer kan det krävas en mer aktiv insats, t.ex. att man bistår med transportmedel för skadade personer eller att man drar upp en person som håller på att drunkna ur vattnet.

Regeringen behandlade Straffansvarsutredningens förslag i proposition 2000/01:85 Förberedelse till brott m.m. (s. 20 f). Enligt regeringen borde inte något generellt straffrättsligt ansvar för underlåtenhet att bistå nödställd införas.

Utskottet delade regeringens uppfattning. Utskottet framhöll därvid bl.a. följande. Det kan i och för sig finnas ett värde i att införa ett generellt straffansvar för underlåtenhet att bistå nödställd. Genom en sådan straffbestäm-

melse bekräftar samhället den allmänna moraliska skyldighet som finns att hjälpa någon som befinner sig i en nödsituation. Emellertid torde det inte finnas något större praktiskt behov av en sådan reglering. Den nuvarande lagstiftningen innehåller redan bestämmelser om underlåtenhetsansvar för de allra mest straffvärda fallen. Så har t.ex. en förälder skyldighet att hjälpa sitt barn om barnet befinner sig i allvarlig risk för liv eller hälsa. Vidare är underlåtenhet att avvärja den fara en person själv framkallat för någon annan i allvarigare situationer straffsanktionerad, liksom underlåtenhet att avslöja eller hindra pågående brott av allvarligt slag. Att införa en allmän straffrättslig bestämmelse vid underlåtenhet att bistå nödställd kan därför ifrågasättas. Principiellt sett bör återhållsamhet iakttas i fråga om nykriminaliseringar. Om en kriminalisering införs krävs att den präglas av legalitet och förutsägbarhet. En regel om straffansvar för underlåtenhet att bistå nödställd skulle rimligen få utformas som en generell bestämmelse. Det torde inte vara möjligt att i bestämmelsen närmare ange och precisera vilka åtgärder som i olika situationer skulle krävas av den som riskerar att träffas av straffansvaret. Även om Straffansvarsutredningen i sitt förslag nämner åtgärder som att larma eller rädda den nödställda är det sannolikt att de olika ingripanden som krävs skulle kunna variera mycket kraftigt beroende på i vilken situation handlingsplikten aktualiseras. Ytterst skulle det därför få ankomma på domstolarna att göra en bedömning av vad som kunnat krävas i en viss situation. Detta skulle innebära svårigheter för enskilda att avgöra när de är skyldiga att ingripa samt vilket handlande som krävs av dem i den aktuella situationen. I sammanhanget måste också beaktas att hotet om att straffansvar kan följa om någon inte ingriper till förmån för en nödställd emellanåt skulle kunna leda till att olämpliga åtgärder vidtas.

Sammantaget ansåg utskottet att nackdelarna med att införa ett generellt straffrättsligt ansvar för underlåtenhet att bistå nödställd väjde tyngre än de skäl som talade för att införa ett sådant ansvar (bet. 2000/01:JuU25 s. 9 f).

Utskottet vidhåller sin tidigare inställning i frågan. Motion 2001/02:Ju274 avstyrks.

Trafikbrott

Rattfylleri, m.m.

I motion 2001/02:Ju241 (m) begärs att straffet för rattfylleri med personskada som följd skärps. I syfte att uppnå höjda straff vid rattfylleri med vållande av annans död begärs vidare i motion 2001/02:Ju296 (kd) att straffskalan för rattfylleribrott ses över. Slutligen begärs i motion 2001/02:Ju415 (s) att s.k. eftersupning straffbeläggs i syfte att förbättra möjligheterna att lagföra rattfyllerister. Motionärerna efterlyser en lagstiftning i Sverige efter mönster av vad som gäller i t.ex. Norge.

Enligt 4 § första stycket trafikbrottslagen (1951:649) skall den dömas för rattfylleri som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha förtärt alkoholhaltiga drycker i så stor mängd att alkoholkoncentrationen under eller

efter färden uppgick till minst 0,2 % i hans blod eller 0,10 milligram per liter i hans utandningsluft.

För rattfylleri döms också, enligt paragrafens andra stycke, den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha intagit narkotika som avses i 8 § narkotikastrafflagen (1968:64) i så stor mängd att det under eller efter färden finns något narkotiskt ämne kvar i blodet. Detta gäller dock inte om narkotikan intagits i enlighet med läkares eller annan behörig receptutfärdares ordination.

Av tredje stycket i samma paragraf framgår att även den som vid förandet av ett motordrivet fordon eller en spårvagn är så påverkad av alkoholhaltiga drycker att det kan antas att han eller hon inte på betryggande sätt kan föra fordonet skall dömas för rattfylleri. Detsamma gäller om föraren är lika påverkad av något annat medel (s.k. kliniskt rattfylleri).

Straffet för rattfylleri är böter eller fängelse i högst sex månader.

Är brottet grovt, skall föraren enligt 4 a § trafikbrottslagen dömas för grovt rattfylleri till fängelse i högst två år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om föraren har haft en alkoholkoncentration som uppgått till minst 1,0 % i blodet eller 0,50 milligram per liter i utandningsluften, om föraren annars har varit avsevärt påverkad av alkohol eller något annat medel eller om framförandet av fordonet har inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten.

För det fall gärningsmannen vid körningen orsakar annans död eller personskada skall han eller hon normalt sett, enligt 3 kap. 7 respektive 8 § brottsbalken, även dömas för vållande till annans död, grovt brott, respektive vållande till kroppsskada eller sjukdom, grovt brott. Vid bedömning av om brottet är grovt skall nämligen särskilt beaktas om gärningsmannen, när det krävs särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har varit påverkad av alkohol eller något annat medel. Straffet för vållande till annans död, grovt brott, respektive vållande till kroppsskada eller sjukdom, grovt brott, skall bestämmas till fängelse i lägst sex månader och högst sex år respektive fängelse i högst fyra år.

Av rättspraxis framgår att påföljden för grovt rattfylleri och vållande till annans död normalt bestäms till fängelse ett år (se t.ex. RH 1995:78).

Vad gäller s.k. eftersupning gäller enligt den norska lagstiftningen att en förare av motorfordon inte får inta alkohol eller annat berusande eller bedövande medel under de första sex timmarna efter en körning om han eller hon förstår eller måste ha förstått att körningen kan leda till polisundersökning. Förbudet mot eftersupning gäller dock inte efter det att blodprov eller alkoholutandningsprov tagits eller efter det att polisen beslutat att något sådant prov inte skall tas.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat och avstyrkt motioner angående eftersupning, senast i februari 1998 (bet. 1997/98:JuU9 s. 12 f). Utskottet fann därvid inte skäl att frånga sin tidigare inställning, dvs. att problemet med påstådd eftersupning torde vara relativt litet sett i förhållande till samtliga

trafiknykterhetsbrott och att tungt vägande invändningar av bl.a. rättssäkerhetsnatur kan riktas mot att införa ett förbud mot eftersupning.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att vållande till annans död respektive kroppsskada normalt sett är att bedöma som grovt om brottet begåtts i samband med onykterhet i trafik. På dessa brott kan fängelse om maximalt sex respektive fyra år följa. Vid bedömningen av brottsrubriceringen i det enskilda fallet måste hänsyn dock tas till samtliga föreliggande omständigheter. Detsamma gäller vid bestämmande av påföljd för brottet.

Enligt utskottet är den gällande lagstiftningen utformad på ett ändamålsenligt sätt. Någon anledning att för närvarande ändra i lagstiftningen finns enligt utskottet inte. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2001/02:Ju241 och motion 2001/02:Ju296 i nu behandlad del.

När det gäller efterfrågat förbud mot eftersupning vidhåller utskottet sin tidigare inställning. Motion 2001/02:Ju415 avstyrks.

Olovlig körning, m.m.

I motion 2001/02:Ju316 (kd) begärs en skärpning av bestämmelserna om olovlig körning. I samma motion samt i motionerna 2001/02:Ju229 (m) och 2001/02:Ju383 (s) begärs att möjligheterna att förverka fordonet när någon gör sig skyldig till olovlig körning utvidgas. Slutligen begärs i motion 2001/02:Ju309 (m) att polisen ges möjlighet att omhänderta fordon även i andra sammanhang, t.ex. vid olagliga rallykörningar.

Enligt 3 § första stycket trafikbrottslagen gäller att om någon uppsåtligt för körkortspliktigt fordon utan att vara berättigad att föra sådant fordon, skall han eller hon dömas för olovlig körning till böter. Har han eller hon tidigare innehaft körkort som blivit återkallat eller har brottet skett vanemässigt eller är det eljest att anse som grovt, får dömas till fängelse i högst sex månader.

Vid upprepade fall av grov olovlig körning bestäms påföljden i praxis till fängelse.

Enligt 7 § trafikbrottslagen får ett fordon som har använts vid brott enligt trafikbrottslagen, t.ex. olovlig körning, förklaras förverkat om det behövs för att förebygga fortsatt sådan brottslighet och förverkande inte är oskäligt. Normalt är det tillräckligt för att förverkande skall kunna ske att risken för fortsatt brottslighet framstår som beaktansvärd.

Vidare följer av 27 kap. 1 § rättegångsbalken att föremål, som skäligen kan antas äga betydelse för utredning om brott eller vara genom brott någon avhänt eller på grund av brott förverkat, får tas i beslag. Beslut härom får dock endast fattas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Justitiedepartementet har inlett ett arbete för att analysera reglerna om förverkande av fordon ur ett brett perspektiv. Inom ramen för detta arbete kommer departementet att överväga om det finns effektiva medel för att stoppa förare som systematiskt begår trafikbrott samt om det finns anledning att ändra nuvarande bestämmelser.

Utskottet finner inte nu skäl att förorda en ändring av straffskalan för olovlig körning. Utskottet anser inte heller att riksdagen bör föregripa det arbete som pågår inom Justitiedepartementet om förverkande av fordon. Motionerna 2001/02:Ju229, 2001/02:Ju309, 2001/02:Ju316 och 2001/02: Ju383 avstyrks.

Förbud att delta i militära aktioner utomlands, m.m.

I motion 2001/02:Ju398 (m) begärs ett förbud mot deltagande i militära aktioner utomlands i andra fall än när deltagandet sker genom Försvarmakten eller är sanktionerat av regeringen. I motionen begärs vidare att lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll skall skärpas. Enligt motionären bör utvisning kunna ske även när utlännings deltar i verksamhet som utgör fara för *annat* lands säkerhet.

Om någon utan regeringens tillstånd här i riket värvar folk till främmande krigstjänst eller därmed jämförlig tjänst eller förmår folk att olovligen bege sig ut ur riket för att ta sådan tjänst, skall han eller hon enligt 19 kap. 12 § brottsbalken dömas för olovlig värkning till böter eller fängelse i högst sex månader eller, om riket var i krig, till fängelse i högst två år.

Detta förbud hindrar inte enskilda från att på eget initiativ delta i krigförande parts tjänst utomlands. Enligt 2 kap. 8 § regeringsformen gäller att varje medborgare är tillförsäkrad frihet att lämna riket. Denna frihet får enligt 2 kap. 12 § samma lag endast begränsas genom lag. En sådan ändring får bara göras för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle, och får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan åskådning. Den får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som föranlett begränsningen och inte sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar.

För det fall svensk medborgare eller utlännings med hemvist i Sverige deltar i militär utbildning eller liknande utomlands i syfte att begå brott kan personen däremot i vissa fall tänkas bli lagförd för stämpling till brott enligt 23 kap. 2 § brottsbalken. Med stämpling förstås bl.a. att någon anstiftar annan eller själv åtar sig att utföra viss gärning. Stämpling är straffbelagt för bl.a. mord, grov misshandel, människorov, olaga frihetsberövande, försättande i nödläge, mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, spridande av gift eller smitta samt förgöring. I vissa speciella fall kan ansvar även komma i fråga för överträdelse av internationella sanktioner som FN:s säkerhetsråd och EU beslutat. Så gäller t.ex. för närvarande förbud att direkt eller indirekt bevilja, sälja, tillhandahålla eller överföra teknisk rådgivning, tekniskt stöd eller utbildning med anknytning till militär verksamhet hos beväpnad personal som står under talibanernas kontroll, till fysiska eller juridiska personer, enheter eller organ i det talibankontrollerade Afghanistan eller till personer, enheter eller organ för verksamhet som bedrivs i eller från det talibankontrollerade Afghanistan (FN:s säkerhetsråds resolution 1333 av den 19 december 2000).

I lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll finns bestämmelser om utvisning av utlännings i vissa fall. Enligt lagen får en utlännings, om avvisning

eller utvisning inte kan ske enligt utlänningslagen (1989:529), utvisas ur landet, om det behövs av hänsyn till rikets säkerhet, eller om det med hänsyn till vad som är känt om utlännings tidigare verksamhet och övriga omständigheter kan befaras att han eller hon kommer att begå eller medverka till brottslig gärning som innefattar våld, hot eller tvång för politiska syften. Beslut om sådan utvisning meddelas av regeringen.

Utvisning kan alltså i viss utsträckning ske även när fara föreligger för att en utlännings i främmande stat skall begå eller medverka till brottslig gärning som innefattar våld, hot eller tvång för politiska syften.

Utskottet finner inte skäl att på det sätt motionären föreslår inskränka den grundlagsskyddade rätten till fri rörlighet som varje medborgare i dag har. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2001/02:Ju398 i denna del.

När det gäller möjligheterna till utvisning enligt lagen om särskild utlänningskontroll konstaterar utskottet att utvisning redan i dag i viss utsträckning kan ske när fara föreligger för att en utlännings i främmande stat skall begå eller medverka till brottslig gärning som innefattar våld, hot eller tvång för politiska syften. Utskottet ser för närvarande inte skäl att ytterligare utvidga denna möjlighet. Motion 2001/02:Ju398 bör därför avslås även i denna del.

Djurplågeri, m.m.

I motionerna 2001/02:Ju374 (v) och 2001/02:MJ218 (c) yrkas att straffsatserna för djurplågeri skärps. I en av motionerna framhålls att det bör ske genom att en särskild straffskala införs för grova fall av djurplågeri.

Enligt 16 kap. 13 § brottsbalken skall den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt, otillbörligen utsätter djur för lidande dömas för djurplågeri till böter eller fängelse i högst två år.

I sammanhanget kan även nämnas att länsstyrelsen, när någon allvarligt försummat tillsynen eller vården av ett djur eller misshandlat djur, skall förbjuda honom eller henne att ta hand om djur eller visst slag av djur. Är det ägaren av djuret kan länsstyrelsen också ålägga honom eller henne att göra sig av med djuret och förbjuda honom eller henne att skaffa nya djur. Förbudet kan avse viss tid eller gälla tills vidare (29 § djurskyddslagen [1988:534]).

Regeringen bemyndigade den 19 april 2000 chefen för Jordbruksdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över hur djurskyddet skall vara organiserat (dir. 2000:31).

Uppdraget redovisades till regeringen i november 2000 i betänkandet Ett förbättrat djurskydd (SOU 2000:108). I betänkandet framhåller utredaren bl.a. att det bör övervägas att skärpa djurskyddslagstiftningen.

Betänkandet bereds för närvarande inom Jordbruksdepartementet.

Utskottet konstaterar att visst beredningsarbete för närvarande pågår inom Regeringskansliet såvitt gäller bestämmelserna i djurskyddslagen om vanskötsel av djur. Något arbete vad gäller bestämmelsen om djurplågeri pågår inte. Enligt utskottet har det inte heller framkommit att skäl föreligger

att nu initiera en förändring i denna lagstiftning. Utskottet avstyrker bifall till motion 2001/02:Ju374 samt motion 2001/02:MJ218 i nu behandlad del.

I motion 2001/02:Ju446 (mp) begärs att preskriptionstiden för brott enligt miljöbalken och djurskyddslagen skall förlängas.

För brott enligt miljöbalken och djurskyddslagen gäller de bestämmelser om åtals- och påföljdspreskription som följer av brottsbalken.

Enligt 35 kap. 1 § brottsbalken gäller att påföljd för brott inte får ådömas om inte den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom två år, om det på brottet inte kan följa svårare straff än fängelse i ett år, fem år, om svåraste straffet är högre men inte över fängelse i två år, tio år, om svåraste straffet är högre men inte över fängelse i åtta år, femton år, om svåraste straffet är fängelse på viss tid över åtta år, och tjugofem år, om fängelse på livstid kan följa på brottet. Innefattar en handling flera brott får påföljd ådömas för alla brotten så länge påföljd kan ådömas för något av dem.

De ovan angivna tiderna skall, enligt 35 kap. 4 § brottsbalken, normalt sett räknas från den dag brottet begicks. Om det för ådömande av påföljd förutsätts att viss verkan av handlingen inträtt räknas dock tiden från den dag sådan verkan inträdde.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det i svensk lagstiftning gäller generella bestämmelser om preskription vilka följer brottets straffvärde. Detta innebär att alla brott med likartat straffvärde normalt har samma preskriptionstid. För att kunna motivera en avvikelse från de generellt gällande preskriptionstiderna måste starka skäl kunna åberopas, i synnerhet om fråga är att förlänga preskriptionstiden. Enligt utskottet föreligger inte skäl att införa en sådan avvikelse för brott enligt miljöbalken eller djurskyddslagen. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2001/02:Ju446.

Frågor om straff

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden rörande straff, bl.a. frågor om livstidsstraffet, påföljden vid återfall i brott, villkorlig dom, samhällstjänst vid s.k. artbrott, villkorlig frigivning, straffmätningen och det straffrättsliga samarbetet inom EU. Utskottet föreslår med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete, redan vidtagna åtgärder och med hänvisning till gällande regelverk att riksdagen avslår samtliga motioner i denna del. Jämför reservationerna 5 (v, kd, fp, mp), 6, 8 och 10 (m), 7 (c, fp), 9 och 11 (v), 12 (kd) och 13 (c).

Livstidsstraffet

Flera motioner berör frågan om livstidsstraffet. I motionerna 2001/02:Ju231 (mp), 2001/02:Ju340 (v), 2001/02:Ju424 (kd) och 2001/02:Ju450 (fp) begärs att livstidsstraffet skall ersättas med tidsbestämda straff.

Fängelse på livstid stadgas för närvarande, förutom för vissa av brotten i 22 kap. brottsbalken om landsförräderi m.m., för ett fåtal brott, bl.a. för mord, grov mordbrand, grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt spioneri och folkmord.

Regeringen får av nåd efterge eller mildra en brottspåföljd (11 kap. 13 § regeringsformen). När det är fråga om ett livstidsstraff sker detta normalt sett genom att livstidsstraffet ersätts av ett tidsbestämt straff. Längden av de tidsbestämda straffen har sedan mitten av 1990-talet ökat något. Detta kan förklaras bl.a. av behovet att anpassa de omvandlade straffen till de straffskärpningsregler för återfall i brott och vid flerfaldig brottslighet som numera finns. En viktig förklaring ligger också i att tidsbestämningen av livstidsstraffen på senare år i allt högre grad kommit att ske efter en, i varje enskilt fall, individuell prövning av omständigheterna kring det begångna brottet och den dömdes personliga förhållanden. Efter det att straffet tidsbestämts tillämpas reglerna om villkorlig frigivning i vanlig ordning.

Under åren 1990–2001 tidsbestämdes 21 livstidsstraff. Två personer fick sina straff omvandlade till fängelse 15 år, tre fick sina straff omvandlade till fängelse 16 år, fem fick sina straff omvandlade till fängelse 18 år, en fick sitt straff omvandlat till fängelse 18 år och åtta månader, två fick sina straff omvandlade till fängelse 19 år, två fick sina straff omvandlade till fängelse 20 år, en fick sitt straff omvandlat till fängelse 21 år och 5 månader, tre fick sina straff omvandlade till fängelse 23 år, en fick sitt straff omvandlat till fängelse 24 år och en fick sitt straff omvandlat till fängelse 25 år. Därutöver frigavs en person omedelbart på grund av hälsoskäl.

I januari 2002 var antalet intagna med livstidsstraff 103.

Regeringen tillkallade den 30 november 2000 en särskild utredare som skall utarbeta förslag till en ny ordning för prövning av frigivning av livstidsdömda (dir. 2000:85). Utredaren skall lämna förslag till hur ett system bör utformas som innebär en skyldighet för en nämnd, domstol eller annat organ att pröva frågan om villkorlig frigivning skall ske av personer dömda till livstidsstraff efter en viss tids avtjänande. Uppdraget avser såväl frågan om kriterier för sådan frigivning som hur prövningsförfarandet skall vara utformat. Utredaren bör t.ex., med utgångspunkt bl.a. i de omständigheter som regeringen i dag beaktar inför en tidsbestämning av livstidsdömda, ange vilka kriterier som skall beaktas vid en frigivningsprövning. Utredaren skall också redovisa för- och nackdelar med en överflyttning av frågor om frigivning från livstidsstraffet från regeringen till ett annat organ.

Utredarens förslag skall vara inriktat på att förbättra förutsebarheten för kriminalvården och de livstidsdömda, främst för att verkställighetstiden bättre än i dag skall kunna användas effektivt och ändamålsenligt och tidigt inriktas på frigivningsförberedande åtgärder. En annan grundläggande målsättning skall vara att genom systemets utformning stärka den livstidsdömdes rättssäkerhet, trots att straffet per definition är tidsbestämt.

Den nya ordningen skall inte inskränka regeringens grundlagsfästa rätt att benåda en livstidsdömd person, men den praktiska betydelsen av benådnings-

rätten bör minska när prövningsorganets obligatoriska prövning av frigivningsfrågor inträder.

Uppdraget skall redovisas till regeringen senast den 31 mars 2002.

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden som de nu aktuella, senast våren 2001 (bet. 2000/01:JuU14 s. 31 f). Utskottet konstaterade därvid att regeringen tillsatt en utredare som skall utarbeta ett förslag till en ny ordning för prövning av frigivning av livstidsdömda. Förslaget skall utgå från att en nämnd, domstol eller annat, från regeringen fristående, organ efter en viss tids avtjänande skall pröva om den livstidsdömde skall frigges villkorligt. Syftet med uppdraget är att förbättra förutsebarheten såväl för kriminalvården, som för de livstidsdömda. Enligt utskottet borde detta arbete inte föregripas, varför då aktuella motionsyrkanden avstyrktes.

Utskottet anser alltså att pågående utredningsarbete bör avvaktas. Mot den bakgrunden föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 2001/02:Ju231 samt motionerna 2001/02:Ju340, 2001/02:Ju424 och 2001/02:Ju450 i nu behandlade delar.

Återfall i brott

I motion 2001/02:Ju450 (fp) begärs att personer som vid upprepade tillfällen återfaller i likartad brottslighet skall, successivt och systematiskt, dömas till allt längre fängelsestraff. I motion 2001/02:Ju237 (c) framhålls att återfall i likartad brottslighet skall bedömas som en försvårande omständighet vid straffmätningen. I motionerna 2001/02:Ju266 och 2001/02:Ju449 (båda m) efterfrågas en ordning som innebär att den dömda skall erhålla maxstraffet för brottet när han eller hon återfaller i likartad vålds- eller sexualbrottslighet för tredje gången, om inte särskilda skäl talar däremot.

Det finns i det nuvarande påföljdssystemet möjlighet att beakta återfall i brott på olika sätt.

Enligt 30 kap. 4 § brottsbalken får rätten som ett skäl att välja fängelse, i stället för en icke frihetsberövande påföljd, beakta att den tilltalade tidigare gjort sig skyldig till brott.

Vidare skall rätten normalt sett, om den som är villkorligt frigiven från ett fängelsestraff återfaller i brott under prøvotiden, förverka den villkorligt medgivna friheten eller del av denna (34 kap. 4 § brottsbalken).

Om det förhållandet att en person har återfallit i brott inte tillräckligt kan beaktas genom påföljdsvalet eller genom förverkande av villkorligt medgiven frihet skall rätten vid straffmätningen, utöver brottets straffvärde, beakta återfallet (29 kap. 4 § brottsbalken).

Vid återfall i brott finns också i vissa fall en möjlighet för domstolarna att döma till ett högre straff än vad som annars kan följa på det aktuella brottet (26 kap. 3 § brottsbalken).

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast under våren 2001 (bet. 2000/01:JuU14 s. 32 f). Utskottet ansåg därvid att gällande lagstiftning ger goda möjligheter för domstolarna att vid straffmätningen

beakta att en person har återfallit i brott och avstyrkte då aktuella motionsyrkanden.

Som utskottet tidigare framhållit ger gällande lagstiftning goda möjligheter att vid straffmätningen beakta att en person har återfallit i brott. Hänsyn skall härvid tas till omständigheterna i det enskilda fallet. Enligt utskottet är denna ordning ändamålsenlig. Utskottet är sålunda inte berett att ställa sig bakom förslaget att en gärningsman skall erhålla maxstraffet för brottet när han eller hon återfaller i likartad vålds- eller sexualbrottslighet för tredje gången. Inte heller är utskottet för närvarande berett att ställa sig bakom en ordning som innebär att den dömda systematiskt döms till allt längre fängelsestraff i vidare utsträckning än vad som med gällande regler är möjligt. Motionerna 2001/02:Ju237, 2001/02:Ju266, 2001/02:Ju449 och 2001/02:Ju450 avstyrks i nu behandlade delar.

Villkorlig frigivning

I motion 2001/02:Ju340 (v) yrkas att förstagångsförbrytare skall kunna friges villkorligt när halva strafftiden avtjänats. I motion 2001/02:Ju449 (m) framhålls att utdömd strafftid normalt sett skall avtjänas fullt ut. Villkorlig frigivning skall endast kunna ske efter en fakultativ prövning av hur den intagne har skött sin verkställighet samt en farlighetsbedömning.

Enligt 26 kap. 6 § brottsbalken skall den som avtjänar fängelse på viss tid normalt sett friges villkorligt när två tredjedelar av strafftiden, dock minst en månad, har avtjänats. Om den dömda i väsentlig grad bryter mot vad som gäller verkställigheten i anstalt kan emellertid tidpunkten för villkorlig frigivning senareläggas. Senareläggning får, enligt 26 kap. 7 § samma balk, ske med högst femton dagar varje gång.

Om det bedöms som påkallat kan den lokala kriminalvårdsmyndigheten, enligt 26 kap. 11 § samma balk, i anslutning till att villkorlig frigivning äger rum eller senare besluta att den villkorligt frigivna skall stå under övervakning. Övervakningen skall normalt, utan något särskilt beslut, upphöra när ett år av prøvotiden har förflutit.

Bestämmelserna om villkorlig frigivning fick sin nuvarande utformning genom beslut av riksdagen den 3 juni 1998 (prop. 1997/98:96, bet. JuU21, rskr. 275). Tidigare gällde att villkorlig frigivning fick ske efter det att halva strafftiden avtjänats om strafftiden var två år eller längre.

Utskottet uttalade i samband därmed följande. Systemet med villkorlig frigivning efter halva strafftiden har i vissa fall utsatts för betydande kritik. Den har främst avsett skillnaden mellan det utdömda straffet och den tid som avtjänats i anstalt. Utskottet anser att det inte är lämpligt med ett system som innebär att bara halva det utdömda straffet verkställs genom vistelse i anstalt. Den nuvarande möjligheten till villkorlig frigivning efter halva strafftiden bör därför – som regeringen föreslagit – slopas (s. 11 f).

Vad gällde frågan om ett större fakultativt inslag uttalade utskottet bl.a. följande. Utskottet vill till att börja med framhålla att starka rättviseskäl talar för att reglerna om villkorlig frigivning i princip skall vara obligatoriska. En

långtgående fakultativitet där omständigheterna i det enskilda fallet skall avgöra om en intagen frigges villkorligt eller inte öppnar för godtycke och social diskriminering. Det leder också till att intagna som av domstolen får samma straff kan komma att avtjäna olika lång tid i anstalt. För att skapa goda förhållanden på anstalten och för att främja den dömdes rehabilitering bör, å andra sidan, i någon utsträckning markeras att den dömden kan påverka sin verkställighet genom att vara skötsam. Fakultativa inslag kan därför inte helt undvaras. Utskottet delar därför regeringens bedömning att villkorlig frigivning bör kunna senareläggas vid misskötsamhet från den intagnes sida under verkställigheten. Enligt utskottets mening understryker ett sådant system vikten av att den intagne iakttar de regler som gäller och ger möjligheter till sanktioner mot överträdelser (s. 13).

Utskottet har därefter vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden rörande det fakultativa inslaget vid villkorlig frigivning, senast i februari 2001 (bet. 2000/01:JuU12 s. 17). Utskottet höll då fast vid sina överväganden från år 1998.

Utskottet ser ingen anledning att nu förespråka att en möjlighet till halvtidsfrigivning återinförs. Inte heller är utskottet berett att förorda att det fakultativa inslaget vid villkorlig frigivning skall utökas. Riksdagen bör sålunda avslå motionerna 2001/02:Ju340 och 2001/02:Ju449 i nu behandlade delar.

Ett reformerat straffsystem

I motionerna 2001/02:Ju266 och 2001/02:Ju449 (båda m) begärs vissa förändringar i brottsbalkens påföljdsbestämmelser, bl.a. förespråkas att straffsystemet skall ses över och reformeras samt att påföljderna i vissa fall bör skärpas. I motionerna begärs bl.a. att fastslagna straffskalor skall användas i sin helhet. Vidare begärs att den s.k. mängdrabatten som tillämpas när någon skall dömas för flera brott minskas samt att tillämpningsområdet för påföljden villkorlig dom skall inskränkas. Enligt motionärerna bör varje brott som begås återspeglas i det utdömda straffet. Villkorlig dom skall endast kunna väljas då det finns särskild anledning att anta att den tilltalade *inte* kommer att begå nya brott. Slutligen begärs i motionerna att bestämmelserna om samhällstjänst ändras på så sätt att påföljden inte får användas vid s.k. artbrott, t.ex. vid kvinnomisshandel. Även i motion 2001/01:A228 (m) framhålls att samhällstjänst inte bör komma i fråga när någon döms för vålds- eller sexualbrott.

Rätten får döma till *villkorlig dom* för ett brott för vilket påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter. Vid val av påföljd skall rätten som skäl för villkorlig dom beakta om det saknas särskild anledning att befara att den tilltalade inte kommer att göra sig skyldig till fortsatt brottslighet (30 kap. 7 § brottsbalken).

När brottsbalken infördes förutsattes en förhållandevis restriktiv tillämpning av påföljden villkorlig dom. Villkorlig dom fick i princip endast väljas om den tilltalade hade en så god prognos att det fanns grundad anledning att

anta att någon mer ingripande påföljd inte behövdes för att avhålla den tilltalade från fortsatt brottslighet.

Rekvisiten för att välja villkorlig dom ändrades dock år 1983 då bestämmelsen fick sin nuvarande innebörd (prop. 1982/83:85, bet. JuU26, rskr. 241). Ändringen syftade i första hand till att göra det möjligt att i större utsträckning än tidigare välja villkorlig dom som påföljd för förstagångsförbrytare.

Departementschefen anförde som skäl för ändringen bl.a. att utvidgningen av tillämpningsområdet för villkorlig dom skulle skapa möjligheter till en rationellare användning av frivårdens resurser. Därtill kom enligt departementschefen att en klarare gränsdragning mellan villkorlig dom och skyddstillsyn kunde bidra till att göra påföljdssystemet enklare och mera överskådligt samtidigt som man för dem som återföll i brott fick en naturlig skala med successivt skärpta ingripanden (prop. s. 62 f).

Villkorlig dom får, om den tilltalade samtycker till det, förenas med en föreskrift om *samhällstjänst*. Även skyddstillsyn får, med den tilltalades samtycke, förenas med en föreskrift om samhällstjänst. En sådan föreskrift skall avse skyldighet att utföra oavlönat arbete i lägst 40 och högst 240 timmar (27 kap. 2 a § och 28 kap. 2 a § brottsbalken).

Samhällstjänst infördes på försök den 1 januari 1990. En föreskrift om samhällstjänst kunde då endast beslutas i samband med dom på skyddstillsyn. Systemet med samhällstjänst såsom alternativ till fängelse permanentades genom lagstiftning år 1998. Samtidigt infördes en möjlighet att meddela föreskrift om samhällstjänst vid villkorlig dom. Den nya lagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1999 (prop. 1997/98:96, bet. JuU21, rskr. 275, SFS 1998:604).

I propositionen uttalade sig regeringen bl.a. i frågan om möjligheten att använda samhällstjänst vid s.k. artbrott. Regeringen framhöll därvid bl.a. följande. För närvarande är samhällstjänsten avsedd att användas för främst två kategorier brottslingar, nämligen den grupp som döms till frihetsstraff efter återfall i inte alltför allvarliga förmögenhets- eller våldsbrott och den grupp som med hänsyn till brottslighetens art döms till korta fängelsestraff från fjorton dagar till några få månader. Samhällstjänst kan alltså användas även vid artbrottslighet, t.ex. misshandelsbrott av inte alltför allvarlig art. Det är inte regeringens avsikt att den nu aktuella reformen skall innebära någon ändring av gällande rätt såvitt avser användningen av samhällstjänst vid artbrottslighet. Möjligheten att välja villkorlig dom eller skyddstillsyn med samhällstjänst i stället för fängelse som påföljd för brott som med hänsyn till sin art annars skulle ha lett till ett fängelsestraff bör således tillämpas med utgångspunkt i den praxis som har utvecklats på grundval av lagen om samhällstjänst (prop. s. 95 f).

I propositionen anförde regeringen också att den hade för avsikt att utvärdera påföljdsreformen när den varit i kraft en tid (prop. s. 182).

Regeringen har uppdragit åt Brottsförebyggande rådet att under år 2002 utvärdera påföljds-kombinationerna villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst och skyddstillsyn förenad med föreskrift om samhällstjänst så som

de kommit att tillämpas efter den 1 januari 1999 (Regleringsbrev för budgetåret 2002 avseende Brottsförebyggande rådet).

Frågan om i vilken utsträckning det är möjligt att döma till skyddstillsyn med föreskrift om samhällstjänst respektive villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst har varit föremål för Högsta domstolens prövning i ett antal fall. Av Högsta domstolens domar torde man kunna dra slutsatsen att det är möjligt att döma till samhällstjänst i rätt stor utsträckning även för brott som är av sådan art att starka skäl talar för fängelse. Avgörande för om samhällstjänst eller fängelse har valts som påföljd har varit omständigheterna kring brottet i det aktuella fallet samt den tilltalades personliga förhållanden.

När det så gäller den s.k. *mängdrabatten* följer det av 30 kap. 3 § brottsbalken att rätten, om någon döms för flera brott, normalt sett skall döma till gemensam påföljd för brottet.

Härvid gäller att böter får användas som gemensamt straff endast om böter kan följa på vart och ett av brotten. Fängelse får däremot användas som gemensamt straff om fängelse kan följa på något av brotten (25 kap. 5 § och 26 kap. 2 § brottsbalken).

Bestämmelser om fängelsestraffets längd när någon döms för flera brott finns i 26 kap. 2 § brottsbalken. Härav följer att fängelse på viss tid inte får överstiga de högsta straffen för brotten sammanlagda med varandra. Fängelsestraffet får inte heller överstiga det svåraste straffet med mer än ett år om det svåraste straffet är kortare än fängelse i fyra år. Om det svåraste straffet är fängelse i fyra år men inte uppgår till fängelse i åtta år får det svåraste straffet överskridas med två år. Om slutligen det svåraste straffet är fängelse i åtta år eller längre får det svåraste straffet överskridas med fyra år. Det anförda innebär t.ex. att straffet för två eller flera fall av misshandel och/eller stöld maximalt är fängelse i tre år. Om däremot flera fall av t.ex. grov stöld föreligger till bedömning är det maximala straffet fängelse i åtta år.

I sammanhanget bör även nämnas att det enligt 29 kap. 1 § brottsbalken är den samlade brottslighetens straffvärde som skall ligga till grund för domstolens bedömning beträffande straffmätningen.

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden som de nu aktuella, senast våren 2001 (bet. 2000/01:JuU14 s. 33 f). Utskottet ansåg därvid att brottsbalkens bestämmelser om påföljdsval och straffmätning har fått en tillfredsställande utformning. Enligt utskottets mening gav gällande lagstiftning domstolarna goda möjligheter att utifrån brottet och den tilltalades personliga förhållanden välja en adekvat påföljd för brottet. Goda möjligheter fanns enligt utskottet också till att nyansera påföljdsbedömningen för det fall att den tilltalade samtidigt skall dömas för flera brott. Vad gällde önskemålet om en samlad översyn av straffskalorna i brottsbalken kunde utskottet inte se att det då fanns behov av en sådan översyn. Utskottet avstyrkte med det anförda då aktuella motionsyrkanden.

Utskottet vidhåller sina tidigare uttalanden i de aktuella frågorna. Motionerna 2001/02:Ju266, 2001/02:Ju449 och 2001/02:A228 avstyrks i nu behandlade delar.

Straffmätningen

Ett par motioner rör domstolarnas straffmätning. I såväl motion 2001/02:Ju246 som motion 2001/02:A317 (båda v) begärs att en studie görs för att ta reda på om strafftillämpningen skiljer sig åt när det gäller etniska svenskar och personer med utländsk bakgrund.

Av 29 kap. 1 § första stycket brottsbalken följer att straff skall, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde.

Av andra stycket i samma paragraf följer att det, vid bedömningen av straffvärdet, särskilt skall beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft.

Bestämmelsen infördes den 1 januari 1989 i samband med den nya regleringen av straffmätning och påföljdsval i 29 och 30 kap. brottsbalken. Av motivuttalanden följer att föreskriften att straffvärdet skall vara avgörande för straffmätningen är ett uttryck för den vikt som bör läggas på principerna om ekvivalens och proportionalitet eller, med andra ord, att lika svåra brott skall ges lika stränga straff och att svårare brott skall straffas hårdare än lindrigare brott. Även med en sådan reglering som finns i andra stycket är det emellertid, anförde departementschefen, uppenbart att det finns utrymme för högst skiftande uppfattningar om vilket straffvärde olika brott bör anses ha. Avsikten är emellertid att enskilda domares värdering i detta hänseende inte skall vara avgörande för straffmätningen. Intresset av en enhetlig behandling innebär att straffnivån för olika brott i princip skall vara oberoende av vilken domare som dömer i det enskilda fallet. Den principiella innebörden av stadgandet i det första stycket är sålunda att domstolarna vid sin bedömning av straffvärdet skall utgå från den allmänna värdering som lagstiftningen ger uttryck för samt i övrigt anpassa sig till de principer som har utvecklats genom rättspraxis (prop. 1987/88:120 s. 77 f).

Som motionärerna framhållit är det givetvis av vikt att människor döms lika oberoende av sitt etniska ursprung. Detta är också innebörden i gällande rätt. Enligt utskottets mening har ingenting framkommit som pekar på ett behov av en sådan utredning som efterfrågas i motionerna 2001/02:Ju246 och 2001/02:A317. Dessa avstyrks i nu behandlade delar.

Det straffrättsliga samarbetet inom EU

I motion 2001/02:Ju237 (c) framhålls att det gränsöverskridande samarbetet kring brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete måste utvecklas för att man på ett effektivt sätt skall kunna bekämpa gränsöverskridande brottslighet. Liknande synpunkter framförs i motion 2001/02:Ju390 (kd). Enligt motionärerna bör det inom EU införas gemensamma straffrättsliga regler för vissa grova brott, såsom försäljning av narkotika och sexhandel med barn.

Inom EU pågår ett omfattande samarbete mellan medlemsstaterna på det straffrättsliga området. Bland annat arbetar medlemsstaterna med att utforma regler om ömsesidigt erkännande av varandras beslut, t.ex. vad gäller frysning av tillgångar och bevismaterial. Medlemsstaterna arbetar också med att harmonisera lagstiftningen för vissa allvarliga brott. I dessa sammanhang försöker man normalt sett att enas om minsta gemensamma maximistraff för de aktuella brotten.

I rambeslutet om förstärkning av det straffrättsliga och övriga skyddet mot förfälskning i samband med införandet av euron (EGT L 140, 14.06.2000, s. 1) har medlemsstaterna enats om ett minsta gemensamt maximistraff om fängelse åtta år för den som i bedrägligt syfte framställer eller ändrar pengar. Rambeslutet godkändes av riksdagen den 18 maj 2000 (prop. 1999/2000:85, bet. JuU20, rskr. 217).

Vid ministerrådet för rättsliga och inrikes frågor den 17 oktober 2000 träffades en politisk överenskommelse om ett rambeslut om penningtvätt, m.m. I rambeslutet föreskrivs ett minsta gemensamt maximistraff för penningtvätt om fängelse fyra år. Rambeslutet godkändes av riksdagen den 14 mars 2001 (prop. 2000/01:58, bet. JuU17, rskr. 156).

I rambeslutet rörande människohandel, som behandlats ovan, föreskrivs att varje medlemsstat skall vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att vissa grövre gärningar är belagda med ett minsta gemensamt maximistraff om minst åtta års fängelse. Som ovan nämnts har en proposition om godkännande av rambeslutet överlämnats till riksdagen.

Vid ministerrådsmötet för rättsliga och inrikes frågor samt räddningstjänsten den 6–7 december 2001 träffades en politisk överenskommelse i fråga om ett av kommissionen framlagt rambeslut om bekämpande av terrorism. I rambeslutet föreskrivs ett minsta gemensamt maximistraff om fängelse femton år för vissa brott och om fängelse åtta år för andra. Enligt vad utskottet inhämtat bereds frågan om godkännande av rambeslutet för närvarande inom Justitiedepartementet.

Även i det förslag till rambeslut som kommissionen lade fram i december 2000 rörande sexuell exploatering av barn föreslås en bestämmelse om ett minsta gemensamt maximistraff (KOM(2000)854).

Kommissionen har också lagt fram ett förslag till rambeslut om illegal narkotikahandel (KOM(2001)259). I rambeslutet föreslås ett minsta gemensamt maximistraff för grova fall av olaglig narkotikahandel om fängelse fem år, och vid försvårande omständigheter sju år.

I sammanhanget kan också nämnas att det inom EU pågår en principdiskussion om i vilken utsträckning och hur de olika medlemsstaternas påföljder skall harmoniseras. Frågan diskuterades vid ministerrådsmötet för rättsliga och inrikes frågor samt räddningstjänsten den 6–7 december 2001.

Utskottet behandlade under våren 2001 ett liknande motionsyrkande som de nu aktuella (bet. 2000/01:JuU14 s. 39 f). Utskottet hänvisade därvid till att det på olika håll inom EU pågick arbete med att i viss utsträckning harmonisera medlemsländernas straffskalor för vissa brott samt att den svenska rege-

ringen aktivt deltog i detta arbete. Enligt utskottet fick det då aktuella motionsönskemålet anses i huvudsak tillgodosett.

Utskottet kan nu konstatera att det straffrättsliga samarbetet inom EU fortsätter att utvecklas, både vad gäller ömsesidigt erkännande och tillnärmning av lagstiftningen i de olika medlemsstaterna. Mot den bakgrunden saknas anledning för riksdagen att göra något särskilt uttalande i frågan. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ju237 och 2001/02:Ju390 i nu behandlade delar.

Övriga frågor

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden rörande juridiska personers straffansvar vid arbetsmiljöbrott, fordonsägares straffansvar, frågor om vapen samt språket i och utformningen av lagtext. Utskottet föreslår med hänvisning bl.a. till pågående utrednings- och beredningsarbete att riksdagen avslår samtliga motioner i denna del. Jämför reservation 14 (v).

Juridiska personers straffansvar

I motion 2001/02:A315 (v) framförs att ett straffansvar bör införas för juridiska personer vid arbetsmiljöbrott.

Företagsbot är en sanktion som kan åläggas näringsidkare som en särskild rättsverkan av brott som begåtts i deras verksamhet. Med näringsidkare avses såväl fysiska som juridiska personer som yrkesmässigt bedriver verksamhet av ekonomisk art. Företagsbot skall fastställas till lägst 10 000 kr och högst 3 000 000 kr (36 kap. 8 § brottsbalken). När storleken av företagsbot bestäms, skall särskild hänsyn tas till brottslighetens art, omfattning och förhållande till näringsverksamheten (36 kap. 9 § brottsbalken). Under vissa förutsättningar får den sättas ned eller efterges (36 kap. 10 § brottsbalken).

Enligt svensk rätt kan en juridisk person inte begå brott och inte heller ut sättas för straff. Oaktat att företagsbot är en rent bestraffande sanktion, har den därför i systematiskt hänseende betecknats som en särskild rättsverkan av brott (se NJA II 1986 s. 41).

Regeringen beslutade den 21 juni 1995 att tillkalla en särskild utredare för att utreda frågor om sanktioner vid brott i näringsverksamhet med syfte att effektivisera bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten (dir. 1995:95).

Utredningen, som tagit namnet Företagsbotsutredningen, redovisade sitt uppdrag i oktober 1997 i betänkandet Straffansvar för juridiska personer (SOU 1997:127). I betänkandet föreslås bl.a. att företag och andra juridiska personer skall kunna dömas till straff, s.k. företagsböter, samt att de nuvarande reglerna om företagsbot skall upphävas. Företagsböter skall enligt förslaget fastställas direkt i pengar. Lägsta bötesbelopp skall vara 5 000 kr och det högsta 5 000 000 kr. När bötesstraffet bestäms skall brottsbalkens

nuvarande bestämmelser om straffmätning tillämpas i förhållande till den juridiska personen. Dessutom får den juridiska personens betalningsförmåga beaktas.

Enligt vad utskottet inhämtat bereds betänkandet inom Justitiedepartementet. Inom ramen för denna beredning har det upprättats en departementspromemoria, Företagsbot (Ds 2001:69). Promemorian syftar till att skapa ytterligare beredningsunderlag, främst i fråga om möjligheterna att, i stället för att införa ett nytt system, förbättra det nuvarande systemet med företagsbot.

De förslag som lämnas i promemorian innebär att systemet med företagsbot effektiviseras och ges en delvis förändrad inriktning. Bland annat föreslås att förutsättningarna för att ålägga företagsbot görs mindre begränsade samt att viss anpassning görs för att bättre tillgodose Sveriges internationella åtaganden. Det skall t.ex. inte längre fordras att det brott som ligger till grund för yrkandet om företagsbot skall utgöra ett grovt åsidosättande eller annars vara av allvarligt slag. Detta innebär att i princip alla brott skall kunna föranleda företagsbot, dock med det undantaget att företagsbot inte skall kunna åläggas för brott för vilka endast penningböter är föreskrivet. Vidare föreslås vissa justeringar och förtydliganden i lagstiftningen, t.ex. vad gäller principerna för bestämmande av företagsbot samt grunderna för jämkning och eftergift härav. Slutligen föreslås att beloppsgränserna ändras på så sätt att företagsbot skall kunna fastställas till lägst 5 000 kr och högst 10 000 000 kr.

Promemorian är för närvarande ute på remiss.

Utskottet konstaterar att Företagsbotsutredningens förslag om att införa ett straffansvar för juridiska personer bereds inom Justitiedepartementet. Inom departementet bereds vidare en departementspromemoria om hur systemet med företagsbot kan effektiviseras. Enligt utskottet bör den pågående beredningen inte föregripas. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2001/02:A315 i nu behandlad del.

Fordonsägares straffansvar

I motion 2001/02:Ju228 (m) begärs att fordonsägare skall åläggas betalningsansvar vid smitning från bensintankningen. I motion 2001/02:Ju379 (s) begärs att fordonsägaransvar införs vid hastighetsöverträdelser.

Enligt svensk rätt krävs för att en gärning skall vara straffbar att gärningsmannen handlat med uppsåt eller, i vissa fall, av grov oaktsamhet. Gärningsmannen skall alltså ha förfarit på ett sätt som uppfyller de i den tillämpliga paragrafen uppställda objektiva förutsättningarna för straffansvar, och förfarandet skall ha skett med den grad av subjektiv insikt som krävs enligt det enskilda straffbudet. En person som är ägare till ett fordon kan alltså inte straffas enbart i sin egenskap av ägare eller förare.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden av innebörd att fordonsgämare skall åläggas straffansvar. Då handlade det om smugglingsbrott (se t.ex. bet. 2000/01:JuU14 s. 26 f). Utskottet uttalade därvid bl.a. följande. Ansvar för brott förutsätter i svensk rätt normalt sett att gärningsmannen handlat uppsåtligt eller, när det särskilt angivits, av oaktsamhet. En bärande

tanke bakom kravet på att gärningsmannen skall ha handlat uppsåtligen eller av oaktsamhet kan sägas vara att endast den som haft möjlighet att rätta sig efter lagen, men inte gjort det, skall kunna straffas. Ett strikt ansvar för varusmuggling av det slag som förordades i den då aktuella motionen var, enligt utskottets mening, oförenligt med grundläggande straffrättsliga principer.

Utskottet vill än en gång framhålla att det skulle strida mot grundläggande straffrättsliga principer att införa ett strikt fordonsägaransvar på det sätt som efterfrågas i nu aktuella motioner. Ansvar för brott förutsätter i svensk rätt att gärningsmannen handlat uppsåtligen eller av oaktsamhet. Endast den som haft möjlighet att rätta sig efter lagen, men inte gjort det, skall kunna straffas. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionerna 2001/02:Ju228 och 2001/02:Ju379.

Frågor rörande vapen

I motion 2001/02:Ju260 (m) begärs att kravet på tillstånd för att få använda ljuddämpare på jaktvapen tas bort för ljuddämpare som inte reducerar ljudet mer än till en nivå av 125 decibel. I motion 2001/02:Ju298 (kd) begärs att skärpta regler införs vad gäller vapenattrapper. Enligt motionären bör det t.ex. införas ett krav på att attrapper skall ha en från vapen avvikande färg.

Vapenlagen (1996:67) har nyligen varit föremål för en översyn (prop. 1999/2000:27, bet. 1999/2000:JuU9, rskr. 1999/2000:150). Riksdagen beslutade därvid om vissa skärpningar i vapenlagen, bl.a. i fråga om möjligheterna att erhålla vapentillstånd. Det främsta syftet med ändringarna var att motverka att skjutvapen kommer till användning vid våldsbrott eller på annat sätt missbrukas.

Frågan om vapenattrapper berördes i den då aktuella propositionen. Regeringen anförde därvid följande. I samhället förekommer en mängd olika föremål som är mer eller mindre lätta att förväxla med farliga vapen. Det är naturligtvis klart otillfredsställande att sådana föremål kommer till användning vid brott, särskilt som det i dessa sammanhang ofta rör sig om allvarliga brott med inslag av hot mot liv eller hälsa, som exempelvis rån. Härtill kommer en risk för onödig – eller rent av livsfarlig – våldsanvändning i samband med att polisen skall ingripa mot någon som de uppfattat innehar ett farligt vapen. Av sådana skäl anser regeringen att det skulle vara önskvärt att en reglering beträffande i vart fall saluhållande av vapenattrapper infördes. 1995 års vapenutredning har inte ansett sig kunna förespråka ett generellt förbud mot innehav av vapenattrapper men däremot föreslagit att det skall vara förbjudet att inneha sådana föremål på allmän plats. Som skäl för sitt ställningstagande mot ett generellt förbud anför utredningen bl.a. svårigheterna att på ett lämpligt sätt avgränsa det förbjudna området. Utredningen är vidare tveksam till om ett generellt förbud mot innehav av vapenattrapper eller ett förbud mot att saluföra sådana, i sig skulle få någon sådan egentlig brottsförebyggande effekt att det kan uppväga olägenheterna med ett sådant förbud. Regeringen inser svårigheterna med att utforma ett generellt förbud, inte minst med tanke på avgränsningsproblematiken. Enligt regeringens uppfattning är

det emellertid angeläget att söka begränsa förekomsten av vapenattrapper och liknande föremål. Frågan om åtgärder för att uppnå detta bör bli föremål för fortsatt övervägande. Regeringen avser därför att återkomma till frågan i ett senare sammanhang. I avvaktan på detta arbete får även frågan om ett förbud mot att inneha vapenattrapper på allmän plats anstå (prop. s. 88 f).

Enligt vad utskottet inhämtat är frågan alltjämt aktuell inom Justitiedepartementet.

Utskottet konstaterar att frågan om hur förekomsten av vapenattrapper och liknande föremål kan begränsas alltjämt är aktuell inom Justitiedepartementet och att regeringen avser att återkomma i frågan. Mot den bakgrunden finner utskottet inte att skäl föreligger för riksdagen att göra något särskilt uttalande i frågan. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 2001/02:Ju298.

Vad gäller ljuddämpare krävs enligt gällande vapenlagstiftning ett särskilt tillstånd för innehav. Av 2 kap. 5 § vapenförordningen (1996:70) följer att sådant tillstånd får meddelas till skydd för hälsa eller miljö vid jakt och målskjutning, om det är särskilt påkallat.

Rikspolisstyrelsen har under år 2001 analyserat förutsättningarna för att ta bort kravet på tillstånd för ljuddämpare som reducerar ljudet ner till 125 decibel. Detta arbete har inte lett till något förslag. Ett skäl till detta är risken för att ljuddämpare används i brottsliga sammanhang.

Justitieministern har nyligen, dels i en interpellationsdebatt den 30 oktober 2001 (interpellation 2001/02:1), dels i ett svar på en riksdagsfråga (fråga 2000/01:1262), uttalat sig i frågan om tillståndskravet för ljuddämpare. Han har därvid framhållit bl.a. följande. Han delar i och för sig uppfattningen att det kan finnas skäl att närmare analysera förutsättningarna för att använda ljuddämpare som reducerar ljudet till 125 decibel för att förebygga hörselskador. Frågan är emellertid inte helt okomplicerad. Det torde vara ganska lätt att manipulera en ljuddämpare så att ljudet dämpas till väsentligt lägre nivå än exempelvis 125 decibel. Det kan därför ifrågasättas om ett system med ett visst tillåtet gränsvärde skulle fungera i praktiken. I detta sammanhang måste också den tekniska utvecklingen beaktas. Dessa frågor är av teknisk karaktär och måste genomlysas noggrant innan ett slutligt ställningstagande görs. Rikspolisstyrelsens årliga rapport på området för civila skjutvapen för år 2001 bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Inom ramen för det arbetet kan det finnas anledning att överväga frågor kring ljuddämpare ytterligare.

Utskottet har tidigare uttalat sig i fråga om tillståndskravet för ljuddämpare. Utskottet ansåg därvid att det då pågående arbetet hos Rikspolisstyrelsen borde avvaktas (bet. 2000/01:Ju14 s. 40 f).

Utskottet anser i likhet med justitieministern att det kan finnas skäl att närmare analysera förutsättningarna för att använda ljuddämpare som reducerar ljudet till 125 decibel i syfte att förebygga hörselskador. Som ministern påpekat är frågan emellertid inte helt okomplicerad. Utskottet kan därför inte på det underlag som nu föreligger förorda en ändring av tillståndskravet. Motion 2001/02:Ju260 avstyrks.

Språket i brottsbalken, m.m.

Ett enklare språk i brottsbalken efterfrågas i motion 2001/02:Ju432 (s). I motion 2001/02:Ju450 (fp) framhålls betydelsen av noggrannhet och eftertänksamhet vid utformningen av lagtext. Enligt motionärerna medför EG-rättens ökande inflytande på den svenska rättsordningen att förarbetenas betydelse minskar, varför större vikt måste läggas vid innehållet i lagtexten.

Allmänt gäller enligt de av Statsrådsberedningen utgivna Riktlinjer för författningsskrivning (Ds 1998:66) att språket i en författning skall vara så enkelt och klart som möjligt. I författningsarbetet bör följas de skrivregler och riktlinjer för författningsspråket som Statsrådsberedningen givit ut.

I samband med att utskottet behandlade en skrivelse från regeringen om ett nytt offentligt rättsinformationssystem (bet. 1998/99:JuU11) uttalade utskottet att det alltid måste vara en strävan att göra språket i t.ex. lagar och förordningar så enkelt och klart som möjligt. Ett språkvårdande arbete pågår också sedan länge på många håll inom den offentliga förvaltningen. I Regeringskansliet finns t.ex. en särskild enhet med uppgift att bl.a. granska – och förbättra – den språkliga utformningen av lagar och förordningar.

Utskottet uttalade sig senast i frågan i mars 2001 (bet. 2000/01:JuU14 s. 42). Utskottet vidhöll därvid sina tidigare gjorda uttalanden, nämligen att språket i lagar och andra författningar bör vara så enkelt och klart som möjligt samtidigt som sådana texter måste uppfylla bl.a. krav på klarhet, stringens och inbördes logiskt sammanhang, vilka inte alltid låter sig förena med en långt driven enkelhet i språket. Det behov av rent språkliga förändringar som kan finnas i fråga om brottsbalken borde enligt utskottets mening beaktas inom ramen för det fortlöpande lagstiftningsarbetet. Någon särskild språklig översyn kunde enligt utskottet inte anses erforderlig.

Utskottet ser inte heller nu skäl att frångå sina tidigare gjorda uttalanden. Utskottet delar självfallet motionärernas uppfattning att språket i lagar och andra författningar måste vara utformat på ett klart och tydligt sätt så att risk inte föreligger för tolkningsproblem när bestämmelserna sedan skall tillämpas. Särskilda anvisningar finns också för hur lagtext bör ställas upp och utformas. Utskottet utgår från att dessa anvisningar följs i varje enskilt lagstiftningsärende samt att lagtexten härvid utformas på ett klart och entydigt sätt. Motion 2001/02:Ju432 och motion 2001/02:Ju450 i nu behandlad del avstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Försäljning av sexuella tjänster, m.m. (punkt 2)

av Ingemar Vänerlov (kd) och Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ju291 och avslår motionerna 2001/02:Ju452 yrkande 1 och 2001/02:U349 yrkande 8.

Ställningstagande

I samband med riksdagens behandling av förslaget till den aktuella lagstiftningen framhöll kristdemokraterna det orimliga i att endast förbjuda köp av sexuella tjänster. Om samhället inte accepterar prostitution som företeelse är det inte rimligt att bara kriminalisera den ena partens handlande.

De erfarenheter som nu gjorts av lagstiftningen visar att den är tandlös. Som ett resultat av lagstiftningen har dessutom vissa negativa effekter uppstått. De kvinnor som är gatuprostituerade befinner sig i en mer utsatt position än tidigare och polisen har till följd av att brott mot lagen är svårbevisade ibland kommit att använda tvivelaktiga spaningsmetoder, samt i vissa fall avstått från att ingripa. Mot den bakgrunden anser vi att lagen bör ändras så att även försäljning av sexuella tjänster förbjuds. Genom att kriminalisera de prostituerades handlande skulle de som grips kunna dömas till t.ex. behandling och därmed ges en möjlighet att komma ur sin situation. Vilka påföljder som är lämpliga bör utredas i samband med att ett nytt lagförslag tas fram. Innan en sådan kriminalisering kan genomföras måste också systemet för att sätta in adekvata rehabiliterings- och vårdinsatser för prostituerade ses över och byggas ut.

Det får ankomma på regeringen att vidta åtgärder i enlighet med vad vi nu anfört och återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser våra önskemål.

Detta innebär att vi ställer oss bakom motion 2001/02:Ju291. Motionerna 2001/02:Ju452 och 2001/02:U349 i dessa delar bör inte, på de skäl majoriteten anfört, föranleda någon åtgärd.

2. Högmålsbrott (punkt 6)

av Alice Åström (v), Yvonne Oscarsson (v) och Kia Andreasson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2001/02:Ju375, 2001/02:Ju402, 2001/02:Ju412 och 2001/02:Ju427.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning är det inte rimligt att i dag göra någon åtskillnad mellan medlemmar av kungahuset och vanliga människor. Det är inte heller rimligt att det i dag anses som allvarligare att förgripa sig mot kungen än mot t.ex. statsministern eller talmannen. Kungen har endast en representativ, symbolisk och ceremoniell funktion medan både statsministern och talmannen har en reell maktställning baserad på demokratiska val. Bestämmelsen i 18 kap. 2 § brottsbalken bör därför upphävas.

Det får ankomma på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anfört.

3. Olovlig körning, m.m. (punkt 10)

av Fredrik Reinfeldt (m), Ingemar Vänerlov (kd), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m), Ragnwi Marcelind (kd), Anita Sidén (m), Gunnel Wallin (c) och Johan Pehrson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2001/02:Ju229, 2001/02:Ju316 yrkande 1 och 2001/02:Ju383 samt avslår motionerna 2001/02:Ju309 och 2001/02:Ju316 yrkande 2.

Ställningstagande

I de fall polisen i samband med att föraren gripits för olovlig körning beslagtagit fordonet händer det inte sällan att polisen måste lämna tillbaka fordonet eftersom åklagaren avstått från att väcka åtal. Detta beror ofta på att föraren även gjort sig skyldig till grövre brottslighet som konsumerar den olovliga körningen.

Enligt vår uppfattning är detta otillfredsställande, särskilt som det ofta rör sig om trafikfarliga bilar som saknar försäkring och körs obeskattade. Att körkortslösa förare i skrotbilar närmast ohämmat kan fara fram längs vägarna rimmar illa med regeringens nollvision i trafiksäkerhetsarbetet samt undergräver laglydigheten. Möjligheterna till förverkande av beslagtagna fordon måste därför utvidgas.

Det får ankomma på regeringen att beakta vad vi nu anfört i det pågående arbetet.

4. Djurplågeri, m.m. (punkt 12)

av Kia Andreasson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ju446 och avslår motionerna 2001/02:Ju374 och 2001/02:MJ218 yrkande 2.

Ställningstagande

Att utreda brott mot miljöbalken och djurskyddslagen kan många gånger ta lång tid på grund av ärendenas komplexitet. Till detta kommer att rättsväsendet har kapacitetsbrister, vilket gör att dessa brott hamnar längre ned i prioriteringsordningen. Sammantaget innebär detta långa handläggningstider som medför att man hamnar i tidsnöd när det gäller delgivning. Enligt min mening bör det därför övervägas att förlänga preskriptionstiderna för sådana brott.

Det får ankomma på regeringen att göra en översyn av de aktuella bestämmelserna och återkomma till riksdagen i frågan.

Det anförda innebär att jag ställer mig bakom motion 2001/02:Ju446. Motionerna 2001/02:Ju374 och 2001/02:MJ218 i nu behandlad del bör inte, på de skäl majoriteten anfört, föranleda någon åtgärd.

5. Livstidsstraffet (punkt 13)

av Alice Åström (v), Ingemar Vänerlov (kd), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Kia Andreasson (mp) och Johan Pehrson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2001/02:Ju231, 2001/02:Ju340 yrkande 10, 2001/02:Ju424 yrkande 15 och 2001/02:Ju450 yrkande 27.

Ställningstagande

Antalet livstidsdömda i svenska kriminalvårdsanstalter har ökat under senare år. Härtill har framför allt bidragit att regeringens nådepraxis blivit mera restriktiv, vilket medfört att den faktiska strafftiden blivit längre. Livstidsstraffet är enligt vår mening inte tillfredsställande från förutsägbarhetssynpunkt, eftersom straffet regelmässigt genom nåd omvandlas till ett tidsbestämt straff. Denna ordning innebär dessutom att det är regeringen och inte domstolen som bestämmer straffets längd, vilket är otillfredsställande från konstitut-

ionell utgångspunkt. Vi anser därför att livstidsstraffet skall avskaffas. Att enbart ändra ordningen för prövningen av när de livstidsdömda skall friges, vilket är innebörden i de direktiv som den tillsatta utredningen fått, är enligt vår mening inte tillräckligt.

Det får ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med ett förslag till lagändring som tillgodoser vad vi nu anfört.

6. Återfall i brott (punkt 14)

av Fredrik Reinfeldt (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2001/02:Ju237 yrkande 37, 2001/02:Ju266 yrkande 9, 2001/02:Ju449 yrkande 3 och 2001/02:Ju450 yrkande 26.

Ställningstagande

Det är allmänt känt att det är en liten del kroniska brottslingar som svarar för en stor del av den totala brottsligheten i Sverige. Det borde enligt vår mening vara en självklarhet att dessa personer blir föremål för en särskild behandling av de rättsvårdande myndigheterna. Återfall i brottslighet av samma art och svårhet måste på ett tydligt sätt leda till straffskärpningar. Det finns inte anledning att ge personer som har begått likartad brottslighet vid flera tillfällen någon särskild rabatt. Särskilt gäller detta personer som gång på gång återfaller i allvarlig våldsbrottslighet. Vi anser därför att det bör införas en ordning som innebär att den dömda skall erhålla det maximala straff som kan följa på brottet när han eller hon återfaller i likartad grov våld- eller sexualbrottslighet för tredje gången, om inte särskilda skäl talar däremot.

Det får ankomma på regeringen att till riksdagen återkomma med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anfört.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motionerna 2001/02:Ju237, 2001/02:Ju266, 2001/02:Ju449 och 2001/02:Ju450 i nu berörda delar.

7. Återfall i brott (punkt 14)

av Gunnel Wallin (c) och Johan Pehrson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2001/02:Ju237 yrkande 37 och 2001/02:Ju450 yrkande 26 samt avslår motionerna 2001/02:Ju266 yrkande 9 och 2001/02:Ju449 yrkande 3.

Ställningstagande

Studier visar att en begränsad grupp personer står för en mycket stor andel av brottsligheten. Mot den bakgrunden kan det te sig som stötande för allmänheten, inte minst de personer som varit utsatta för brott, att återfallsförbrytare i vissa fall får en betydande straffrabatt eller slipper åtal för mindre förseelser. Enligt vår mening skall brottslingar som vid upprepade tillfällen återfaller i brottslighet successivt och systematiskt ådömas allt längre straff. Detta bör komma till klarare uttryck i brottsbalken.

Det får ankomma på regeringen att till riksdagen återkomma med ett förslag som tillgodoser vad vi nu anför.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motionerna 2001/02:Ju237 och 2001/02:Ju450 i nu berörda delar. Vi är däremot inte beredda att ställa oss bakom den lösning som förordas i motionerna 2001/02:Ju266 och 2001/02:Ju449, varför dessa motioner bör avslås.

8. Villkorlig frigivning (punkt 15)

av Fredrik Reinfeldt (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ju449 yrkande 5 och avslår motion 2001/02:Ju340 yrkande 6.

Ställningstagande

Vår utgångspunkt är att utdömda fängelsestraff skall avtjänas. Villkorlig frigivning bör endast kunna komma i fråga om den dömden har skött sig under verkställigheten, dvs. om han eller hon deltagit i programverksamhet, skött sina permissioner etc. Även hur den intagne uppfört sig i allmänhet bör beaktas. Härigenom blir den intagne stimulerad att sköta sig och uppträda på ett korrekt sätt. Det sagda innebär att det fakultativa inslaget vid bedömningen av när villkorlig frigivning skall ske blir större. En sådan ordning är av både moralbildande och moralstärkande betydelse för den intagne.

Det får ankomma på regeringen att utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anför.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motion 2001/02:Ju449 i nu behandlad del. Detta innebär att motion 2001/02:Ju340 inte bör föranleda någon åtgärd.

9. Villkorlig frigivning (punkt 15)

av Alice Åström (v) och Yvonne Oscarsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ju340 yrkande 6 och avslår motion 2001/02:Ju449 yrkande 5.

Ställningstagande

Vi är mycket kritiska till utvecklingen mot allt längre strafftider. Överallt i världen har det visat sig att hårda fängelsestraff inte har någon effekt på brottsutvecklingen. Samtidigt finns det forskning som visar på att långa fängelsestraff minskar möjligheterna för de intagna att återanpassa sig till samhället. Enligt vår uppfattning måste alla människor, även om de har begått brott, ges en möjlighet att rehabiliteras och integreras i samhället igen. Särskilt viktigt är det härvid att bryta de förstagångsdömdas påbörjade kriminella bana. Mot den bakgrunden anser vi att halvtidsfrigivning skall införas för dem som första gången döms till ett fängelsestraff.

Det får ankomma på regeringen att utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anfört.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motion 2001/02:Ju340 i nu behandlad del. Detta innebär att motion 2001/02:Ju449 inte bör föranleda någon åtgärd.

10. Ett reformerat straffsystem (punkt 16)

av Fredrik Reinfeldt (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ju266 yrkandena 3 och 7, 2001/02:Ju449 yrkandena 1, 2, 4 och 10–12 samt 2001/02:A228 yrkande 12.

Ställningstagande

Samhällets reaktioner mot brott skall kännetecknas av tydlighet, proportionalitet och medkänsla för såväl gärningsmännens som brottsoffrens livssituation. Ett oavvisligt mål med påföljdssystemet måste dessutom vara att påverka den dömda att bryta med sin kriminalitet och komma till rätta med de orsaker som ligger bakom den. För att kunna åstadkomma detta måste vi ha ett fungerande och allmänt accepterat påföljdssystem.

Enligt vår uppfattning uppvisar det svenska straffsystemet i dag en rad brister. De fastlagda straffskalorna i kombination med en rad regler för påföljdsbestämning och straffmätning har lett till en domstolspraxis som inte sällan strider mot medborgarnas uppfattning om lämpliga straffnivåer. För att komma till rätta med de brister som finns och åstadkomma ett mer proportionerligt påföljdssystem anser vi att en rad åtgärder måste vidtas.

Tillämpningsområdet för villkorlig dom måste inskränkas. Enligt vår uppfattning skall villkorlig dom endast kunna komma i fråga i de fall då det finns särskild anledning att anta att den tilltalade *inte* kommer att begå nya brott.

Vidare måste bestämmelserna om samhällstjänst ändras. Enligt vår mening skall det framgå av lagen att en person aldrig skall kunna ådömas samhällstjänst vid s.k. artbrottslighet som grovt rattfylleri, misshandel och våld mot tjänsteman. Enligt vår uppfattning är det direkt stötande att en person som misshandlat sin hustru eller sambo skall kunna få samhällstjänst som påföljd för brottet.

Härutöver krävs det att bestämmelserna om s.k. mängdrabatt ändras. Enligt vår mening skall varje brott avspeglas i straffet på ett klarare sätt än vad som sker i dag. Ett regelsystem som innebär att samtliga brott på ett mer uttalat sätt beaktas vid straffmätningen skulle enligt vår mening ge flera goda effekter. Bland annat skulle det sända en tydlig signal från samhället om att ytterligare brottslighet inte accepteras. Det skulle dessutom leda till färre brott och brottsoffer.

Slutligen måste en samlad översyn av straffskalorna i brottsbalken göras. De nu gällande straffskalorna har tillkommit vid olika tidpunkter under en 60-årsperiod och har därför en rad samordningsbrister. Speciellt överlappningen mellan olika gradindelade brott är ibland svår att överblicka. Vid översynen bör regeringen också överväga att höja straffskalorna för vissa brott samt utreda vilka åtgärder som är möjliga att vidta för att åstadkomma att domstolarna utnyttjar straffskalorna i sin helhet. Detta gäller särskilt straffskalorna för våldsbrott. För denna typ av brott, t.ex. misshandel, visar domstolarnas praxis på att alltför låga straff döms ut. Enligt vår mening är det viktigt att det straff som en person kan förvänta sig att få till följd av brottet verkar så avskräckande att han avhåller sig från att begå brott.

Det får ankomma på regeringen att till riksdagen återkomma med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anfört.

11. Straffmätningen (punkt 17)

av Alice Åström (v) och Yvonne Oscarsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ju246 yrkande 2 och 2001/02:A317 yrkande 22.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning är det oundgängligen nödvändigt att domstolarna åtnjuta förtroende hos alla människor i samhället. Sedan länge finns det en debatt om huruvida personer med utländsk bakgrund döms hårdare än andra vid jämförbara brott. Blotta misstanken om att det skulle vara så leder till ett minskat förtroende för rättsväsendet.

För att lyfta fram detta problem anser vi att regeringen bör få i uppdrag att snarast tillsätta en utredning som gör en jämförande studie av om rättstillämpningen skiljer sig åt när det gäller personer med invandrabakgrund och etniska svenskar.

12. Det straffrättsliga samarbetet inom EU (punkt 18)

av Ingemar Vänerlov (kd) och Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2001/02:Ju237 yrkande 30 och 2001/02:Ju390 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi ser i och för sig positivt på de åtgärder som redan vidtagits samt det arbete som pågår inom EU för att kunna bekämpa den organiserade brottsligheten och andra allvarliga brott. Enligt vår uppfattning bör dock det straffrättsliga samarbetet inom EU utvecklas ytterligare, bl.a. genom en ytterligare tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning på området och en förenkling av de procedurer som tillämpas. Gemensamma straffrättsliga regler bör införas för vissa grova brott som handel med narkotika, maffiaverksamhet och sexhandel med barn. Reglerna bör härvid utformas som minimiregler. Varje land får sedan självt bestämma om de nationella straffrättsliga reglerna skall vara strängare.

Det får ankomma på regeringen att verka för att Sverige på ett aktivt och pådrivande sätt bidrar till en ytterligare tillnärmning av medlemsstaternas straffrättsliga lagstiftning enligt vad vi nu anför.

Detta innebär att vi ställer oss bakom motionerna 2001/02:Ju237 och 2001/02:Ju390 i nu berörda delar.

13. Det straffrättsliga samarbetet inom EU (punkt 18)

av Gunnel Wallin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ju237 yrkande 30 och avslår motion 2001/02:Ju390 yrkande 4.

Ställningstagande

Den ökade internationaliseringen sätter tydliga avtryck i vårt rättsväsende. Bland annat innebär ett öppet och gränslöst Europa att kriminaliteten rör sig alltmer över gränserna. Samtidigt stannar ofta möjligheterna att från samhällets sida bekämpa denna typ av brottslighet vid gränsen. Detta innebär att brottsligheten alltför ofta ligger några steg före rättssamhället. Det gränsöverskridande samarbetet kring brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete måste därför utvecklas. Jag ser härvid positivt på de åtgärder som redan vidtagits samt det arbete som pågår inom EU. Arbetet måste dock ytterligare intensifieras, bl.a. måste principen om ömsesidigt erkännande få bättre genomslag eftersom denna princip är ett mycket bra alternativ till harmonisering.

Det får ankomma på regeringen att verka för att Sverige på ett aktivt och pådrivande sätt bidrar till ett effektivare och fördjupat samarbete inom EU.

Detta innebär att jag ställer mig bakom motion 2001/02:Ju237 i denna del. Motion 2001/02:Ju390 bör däremot inte föranleda någon åtgärd.

14. Juridiska personers straffansvar (punkt 19)

av Alice Åström (v) och Yvonne Oscarsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2001/02:A315 yrkande 1.

Ställningstagande

Antalet arbetsplatsolyckor ökar och är ett mycket allvarligt problem. När olyckan väl inträffat är det den traditionella rättsapparaten i form av polis och åklagare som står för utredningsarbetet. Självfallet sker detta utredningsarbete enligt gällande lagstiftning. Vi har dock kunnat konstatera att utredningarna oftast inte leder till någon påföljd utan att det är betydligt vanligare att de läggs ned. Detta kan naturligtvis bero på att polisen och åklagaren inte har tillräckliga resurser att på ett bra sätt ta tag i dessa fall, men också på att tillräckliga sanktionsmöjligheter saknas. Enligt vår uppfattning är det därför nödvändigt att Företagsbotsutredningens förslag att införa ett system där juridiska personer kan sakföras och dömas för arbetsmiljöbrott begångna i verksamheten genomförs.

Det får ankomma på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett förslag till lagstiftning som tillgodoser vad vi nu anför.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Könsstympning (punkt 3)

av Fredrik Reinfeldt (m), Ingemar Vänerlov (kd), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m), Ragnwi Marcelind (kd), Anita Sidén (m), Gunnel Wallin (c) och Johan Pehrson (fp).

Könsstympning är ett mycket allvarligt brott och innebär en kränkning av den drabbades mänskliga rättigheter. Sådana brott måste därför bekämpas på ett kraftfullt och effektivt sätt. Vi anser i likhet med majoriteten att de insatser som gjorts för att bekämpa könsstympning är bra, inte minst de skärpningar som gjorts i den straffrättsliga lagstiftningen. Det är också positivt att arbete pågår med att utveckla det förebyggande arbetet mot sådana brott. Trots viktiga åtgärder könsstympas emellertid barn och unga kvinnor i Sverige. Det har också visat sig att religiösa ledare uppmanat eller hjälpt föräldrar till möjligheten att könsstympa sina barn. Ytterligare åtgärder måste därför vidtas, framför allt för att förebygga könsstympning. Det är särskilt viktigt att krav ställs på socialförvaltningen samt hälso- och sjukvården om att de agerar när de får kännedom om att könsstympning kan ha ägt rum. Om inte misstänkta fall kommer till polis och åklagares kännedom och resulterar i domstolsprövning kan det tolkas som att könsstympning är ett brott som samhället inte tycker att det är värt att beivra.

2. Klotter (punkt 7)

av Ingemar Vänerlov (kd) och Ragnwi Marcelind (kd).

Klotter är enligt vår uppfattning ett mycket stort samhällsproblem. Det är därför tillfredsställande att ändrad lagstiftning och andra åtgärder mot klotter övervägs inom Regeringskansliet. Vi utgår från att regeringen inom kort kommer att lägga fram sina förslag i frågan och att dessa förslag innebär att klotteret kan bekämpas med kraftfulla medel på ett mer effektivt sätt än vad som är möjligt i dag. Mot den bakgrunden avstår vi från att reservera oss till förmån för de motionsönskemål rörande klotter som nu behandlas.

3. Rattfylleri (punkt 9)

av Fredrik Reinfeldt (m), Ingemar Vänerlov (kd), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m), Ragnwi Marcelind (kd), Anita Sidén (m) och Gunnel Wallin (c).

Vi anser i likhet med majoriteten att lagstiftningen vad gäller vållande till annans död respektive vållande till kroppsskada är ändamålsenligt utformad. Dessvärre brister det i tillämpningen av den. Enligt vår uppfattning är det orimligt att en rattfull person som vid framförande av sitt fordon dödar en annan människa endast döms till ett fängelsestraff om ungefär ett år. För att inskräpa allvaret i ett sådant brott måste straffen skärpas. Den bästa lösningen torde härvid vara att domstolarna utnyttjar de befintliga straffskalorna på ett bättre sätt. Ett alternativ till detta är att höja minimistraffet för vållande till annans död respektive kroppsskada. Eftersom en sådan lösning även får konsekvenser för andra fall av vållande måste den emellertid övervägas ytterligare. Vi är därför inte i dag beredda att lägga fram ett förslag om skärpta straffskalor. I stället kommer vi att noga följa utvecklingen av praxis på området och, vid behov, återkomma i frågan.

4. Språket i brottsbalken, m.m. (punkt 22)

av Kia Andreasson (mp) och Johan Pehrson (fp).

I svensk rätt har utformningen av förarbetena traditionellt sett haft en stark ställning i rättstillämpningen. Detta innebär att det som sagts i förarbetena är av stor betydelse för hur lagstiftningen tillämpas i praktiken. Med den svenska synen på förarbeten är risken emellertid stor att noggrannheten och eftertänksamheten vid utformandet av lagtexten minskar. Detta medför att lagtexten inte alltid blir så klar och tydlig som man skulle kunna önska.

Sveriges medlemskap i EU har kommit att påverka den svenska rättsordningen och det svenska juridiska tänkandet i grunden. Genom EG-rättens införlivande med den svenska rättsordningen har den svenska rätten europeiserats. Detta har bl.a. fått till följd att utrymmet för det traditionella förarbetet minskat, vilket i sin tur medför att förarbetenas betydelse för en senare lagtolkning minskar. Enligt vår uppfattning måste större vikt därför läggas vid utformningen av själva lagtexten. I likhet med majoriteten utgår vi från att så också sker i varje enskilt lagstiftningsarbete. Med hänsyn till vikten av en klar och tydlig lagstiftning kommer vi dock att noga följa hur det svenska lagstiftningsarbetet utvecklas och, vid behov, återkomma i frågan.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden år 2000

2000/01:K398 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att stoppa handeln med kvinnor.

2000/01:Ju731 av Catherine Persson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om handel med människor för sexuella ändamål.

2000/01:Ju915 av Cecilia Magnusson och Anita Sidén (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att en haverikommission bör inrättas med syfte att undersöka myndigheters agerande i samband med att barn eller kvinnor omkommer till följd av brott.

2000/01:A812 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige under sitt kommande ordförandeskap i Europeiska unionen vidtar kraftfulla åtgärder för att söka stoppa den växande kvinnohandeln i Europa.

Motioner från allmänna motionstiden år 2001

2001/02:K426 av Alf Svensson m.fl. (kd):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utveckla samarbetet för att bekämpa människosmuggling i kandidatländerna.

2001/02:Fi219 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till riksdagen om ratificering av FN-konvention om gränsöverskridande brottslighet och tillhörande protokoll.

2001/02:Ju223 av Ulla-Britt Hagström (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den som ertappas för skadegörelse genom klotter får arbeta med sanering av klotter en tidsperiod upp till den summan han/hon själv åsamkat.

2001/02:Ju225 av Sofia Jonsson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot trafficking.

2001/02:Ju228 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ägaren till ett fordon skall bli betalningsansvarig vid smitning från bensintankningen.

2001/02:Ju229 av Maud Ekendahl (m):

Riksdagen beslutar om lagändring som gör det möjligt att förklara icke trafik-säkra bilar förverkade när förarna gjort sig skyldiga till olovlig körning i enlighet med vad i motionen anförs.

2001/02:Ju231 av Kia Andreasson (mp):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagen så att livstidsstraffet omvandlas till ett tidsbestämt straff.

2001/02:Ju236 av Ulla-Britt Hagström och Margareta Viklund (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att jämställdhetsarbetet intensifieras som grund för att motverka ”traffickingproblemen”.

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av lagstiftningen mot ”trafficking” genom en specifik brottsrubricering.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varje led i brottskedjan kriminaliseras, så att brottet kan dömas i sin helhet.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om juridiskt, ekonomiskt och socialt stöd till offret under överklagandeprocessen.

2001/02:Ju237 av Agne Hansson m.fl. (c):

30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att gränslös brottslighet kräver gränsöverskridande lösningar.

37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över om upprepande av likartade brott bör bedömas som en försvårande omständighet i lagstiftningen.

2001/02:Ju241 av Björn Leivik (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om strängare straff för rattfylleri med personskada som följd.

2001/02:Ju246 av Alice Åström m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en jämförande studie bör genomföras för att ta reda på om straffutlämpningen skiljer sig åt när det gäller etniska svenskar och personer med invandrarbakgrund.

2001/02:Ju260 av Jan-Evert Rådström och Lars Björkman (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag om att tillåta ljuddämpare på jaktvapen.

2001/02:Ju262 av Anne-Katrine Dunker och Berit Adolfsson (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stopp för trafficking eller människosmuggling.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändrade straffsatser.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändrade regler för informationsutbyte mellan polismyndigheter över gränserna.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en bred upplysningskampanj.

2001/02:Ju264 av Rigmor Stenmark (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om straff samt rehabiliteringsprogram för klottrande ungdomar.

2001/02:Ju266 av Bo Lundgren m.fl. (m):

3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av brottsbalkens regler om samhällstjänst i enlighet med vad som anförs i motionen om misshandelsbrott.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ett nytt reformerat straffsystem.

9. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att om inte särskilda skäl föreligger obligatoriska maxstraff skall utdömas för personer som för tredje gången döms för ett grovt vålds- eller sexualbrott.

2001/02:Ju267 av Catharina Elmsäter-Svärd (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening betydelsen av att polisen erhåller öronmärkta pengar och personella resurser som enbart går till att bekämpa den här typen av brott.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att det är av största vikt att det finns ett väl fungerande nationellt och internationellt samarbete och informationsutbyte mellan rättsväsende, institutioner och icke-statliga organisationer gällande handel med kvinnor.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vikten av att handel med kvinnor ses som ett brott i brottsbalken och att straffsatserna blir högre än om man döms för koppleri.

2001/02:Ju269 av Lennart Fridén (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om återinförande i lagen av bestämmelser om förbud mot sexuella relationer mellan elever och deras lärare.

2001/02:Ju274 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om införande av ett straffrättsligt ansvar för underlåtenhet att bistå nödställd i enlighet med vad som anförs i motionen.

2001/02:Ju277 av Lennart Fridén (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samlade svenska åtgärder och internationellt samarbete mot klotter och skadegörelse.

2001/02:Ju280 av Elizabeth Nyström och Jan-Evert Rådström (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skärpt lagstiftning mot klotter.

2001/02:Ju283 av Bengt Silfverstrand (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av lagstiftningen vad gäller brott mot demokratin.

2001/02:Ju291 av Ingemar Vänerlöv (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra lagen så att försäljning av sexuella tjänster förbjuds.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att utreda lämpliga straffpåföljder för försäljning av sexuella tjänster.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett utbyggt system för vård- och rehabiliteringsinsatser för prostituerade som är i behov därav.

2001/02:Ju296 av Kjell Eldensjö (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över straffskalan för rattfylleribrott.

2001/02:Ju298 av Mikael Oscarsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skärpa reglerna mot vapenattrapper.

2001/02:Ju299 av Ulla Wester (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av en nationellt sammanhållen handlingsplan innehållande åtgärdsförslag för bekämpande av trafficking.

2001/02:Ju309 av Maud Ekendahl (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att 13 § polislagen bör utvidgas.

2001/02:Ju316 av Åke Carnerö (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en utvärdering av lagen om förverkande bör göras i syfte att använda lagen mindre restriktivt.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att överväga en skärpning av 3 § trafikbrottslagen där den brottsförebyggande aspekten tydligt lyfts fram.

2001/02:Ju320 av Mikael Oscarsson (kd):

Riksdagen begär att regeringen initierar en riksomfattande handlingsplan mot klotter och annan skadegörelse.

2001/02:Ju340 av Alice Åström m.fl. (v):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att möjlighet till halvtidsfrigivning skall införas för dem som första gången döms till fängelsestraff.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att livstidsstraffet skall avskaffas och ersättas med tidsbestämda straff.

2001/02:Ju360 av Cecilia Magnusson och Anita Sidén (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av haverikommission vid mord på barn.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om psykisk misshandel av barn.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skärpt straff vid barnmisshandel.

2001/02:Ju363 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till en riksomfattande handlingsplan mot klotter.

2001/02:Ju374 av Tasso Stafilidis m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att straffpåföljden för vanvård av djur och djurplågeri skall skärpas.

2001/02:Ju375 av Tasso Stafilidis m.fl. (v):

Riksdagen beslutar att upphäva 18 kap. 2 § brottsbalken.

2001/02:Ju378 av Cinnika Beiming m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder mot krogdiskriminering.

2001/02:Ju379 av Hans Hoff (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör införa ägaransvar vid hastighetsöverträdelser.

2001/02:Ju383 av Ann-Kristine Johansson m.fl. (s):

Riksdagen begär att regeringen ser över polisens möjligheter att förverka fordon vid olovlig körning och polisens kostnader för att förvara dessa fordon.

2001/02:Ju386 av Inger René (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i samarbete med EU-länderna förbättra brottsbekämpningen när det gäller trafficking.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i samarbete med EU-länderna utarbeta program för återanpassning av kvinnor och barn.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om straffsatserna när det gäller trafficking och grovt koppleri.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att polisen skall få resurser för att beivra dessa brott.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att underlätta för kvinnorna att biträda myndigheterna och vittna om brottsliga gärningar.

2001/02:Ju387 av Inger René (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den som uppmanar till lagbrott bör kunna åtalas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förebyggande arbete.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att misstänkta fall resulterar i domstolsprövning.

2001/02:Ju390 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en gemensam europeisk straffrätt för vissa grova brott.

2001/02:Ju398 av Lars Elinderson (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svensk lag skall förbjuda deltagande i olika former av militär utbildning i annat land, på samma grunder som anges för svensk trupps deltagande i militära aktioner, dvs. 10 kap. 9 § regeringsformen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utlänningslagens och den s.k. terroristlagens bestämmelser om upphävande av permanent uppehållstillstånd skärps, så att också verksamhet som utgör fara också för annat lands säkerhet, motsvarande, omfattas.

2001/02:Ju401 av Marie Granlund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om människohandel.

2001/02:Ju402 av Hillevi Larsson och Marie Granlund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avskaffande av högmålsbrott.

2001/02:Ju412 av Håkan Juholt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samma straffskala för kungahuset och övriga medborgare.

2001/02:Ju415 av Lena Sandlin-Hedman och Carin Lundberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en lag mot eftersupning.

2001/02:Ju424 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda och ersätta livstidsstraffet med ett långt men tidsbestämt straff.

2001/02:Ju427 av Birgitta Ahlqvist och Lars U Granberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om högmålsbrott.

2001/02:Ju432 av Karin Jeppsson och Marianne Carlström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en modernisering av språket i brottsbalken.

2001/02:Ju433 av Karin Jeppsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om slopande av preskriptionstid.

2001/02:Ju437 av *Martin Nilsson (s)*:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett stödprogram för offren för trafficking.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en gemensam EU-politik för att stödja offren för trafficking.

2001/02:Ju441 av *Agneta Brendt m.fl. (s)*:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kvinnor som illegalt vistas i Sverige och prostituerar sig här utvisas först sedan utredning genomförts och vittnesmål lämnats för att kunna fälla dem som handlar med kvinnor för prostitution.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att påföljden för handel med kvinnor skärps, narkotikahandel och handel med kvinnor bör ge samma påföljd.

2001/02:Ju446 av *Guðrun Lindvall och Kia Andreasson (mp)*:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av preskriptionstiden för brott enligt miljöbalken och djurskyddslagen.

2001/02:Ju449 av *Fredrik Reinfeldt m.fl. (m)*:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av att straffskalor används i sin helhet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fängelsestraffets allmänpreventiva betydelse.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skärpta straff vid återfall.
4. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att lägga fram förslag till nytt straffsystem med reformerade straffskalor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utdömd strafftid skall avtjänas fullt ut.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mängdrabatter vid flerfaldig brottslighet.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att begränsa användandet av villkorlig dom som påföljd.
12. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om att begränsa användningen av samhällstjänsten vid s.k. artbrottslighet.

2001/02:Ju450 av *Johan Pehrson och Helena Bargholtz (fp)*:

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om återfallsförbrytare.

27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om livstidsstraff.

30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den svenska rättsordningen och EU.

2001/02:Ju452 av Ulla-Britt Hagström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lagstiftningen mot pornografisk föreställning skärps.

2001/02:U301 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att stoppa handeln med kvinnor och barn.

2001/02:U349 av Margareta Viklund m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall verka för att sambandet mellan droghandel och trafficking följs upp på europeisk nivå.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att trafficking blir ett prioriterat brott att bekämpa.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sexköpslagen i Sverige skall ses över så att målet för dess strävanden kan uppnås.

2001/02:MJ218 av Kenneth Johansson (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om straffskärpning för djurskyddsbrott.

2001/02:A211 av Maria Larsson m.fl. (kd):

34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs med anledning av Riksrevisionsverkets rapport om trafficking i Sverige.

2001/02:A228 av Mikael Odenberg m.fl. (m):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om straffsätserna för vålds- och sexualbrott.

2001/02:A229 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om åtgärder i syfte att förhindra internationell sexhandel med kvinnor och barn.

2001/02:A315 av Carlinge Wisberg m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om effektivare straffansvar vid arbetsmiljöbrott.

2001/02:A317 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

22. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning i syfte att klarlägga om personer med utländsk bakgrund döms hårdare än andra vid jämförbara brott.